

T.C.

GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİNDE ÇALIŞAN ÇOCUK İŞÇİLERİN
ÇALIŞMA KOŞULLARI İLE SAĞLIKLI YAŞAM TARZI
DAVRANIŞLARININ BELİRLENMESİ**

Abdullah TANIR
YÜKSEK LİSANS TEZİ

HEMŞİRELİK ANABİLİM DALI
HALK SAĞLIĞI HEMŞİRELİĞİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Rabia SOHBET

Gaziantep
2023

T.C.
GAZIANTEP ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİNDE ÇALIŞAN ÇOCUK İŞÇİLERİN
ÇALIŞMA KOŞULLARI İLE SAĞLIKLI YAŞAM TARZI
DAVRANIŞLARININ BELİRLENMESİ**

Abdullah TANIR
YÜKSEK LİSANS TEZİ

HEMŞİRELİK ANABİLİM DALI
HALK SAĞLIĞI HEMŞİRELİĞİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Rabia SOHBET

Gaziantep
2023

T.C.
GAZIANTEP ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
HEMŞİRELİK ANABİLİM DALI
HALK SAĞLIĞI HEMŞİRELİĞİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

Organize Sanayi Bölgesinde Çalışan Çocuk İşçilerin Çalışma Koşulları İle Sağlıklı Yaşam Tarzı Davranışlarının Belirlenmesi
Abdullah TANIR

Tez Savunma Tarihi:04.07.2023

Doç. Dr. Davut Sinan KAPLAN
Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Bu tez çalışmasının bir “Yüksek Lisans” derecesi için uygun ve yeterli bir çalışma olduğunu onaylıyorum

Prof. Dr. Derya TANRIVERDİ
Hemşirelik Anabilim Dalı Başkanı

Bu tez tarafımda okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir “Yüksek Lisans” tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Rabia SOHBET

Bu tez tarafımda okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir “Yüksek Lisans” tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Jürisi

İmzası

Doç. Dr. Rabia Sohbet

.....

Doç. Dr. Filiz Polat

.....

Dr. Öğr. Üyesi Sema Aytaç

.....

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda etik dışı davranışımın olmadığını, tezdeki tüm verileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu çalışmayla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bunları kaynak listesine aldığımı, bu tezin çalışılması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarımı ihlal edici bir davranışımın olmadığını beyan ederim.

Abdullah TANIR

Temmuz 2023

TEŞEKKÜR

Tez çalıőmam sűresince bana her tűrlű yardımı yapan, fedakârlık gűsteren, bilgi ve deneyimleriyle bana yol gűsteren ve sonuca ulaőmamı saęlayan, danıőmanım sayın Doç. Dr. Rabia SOHBET'e,

Eęitimim hayatım boyunca beni teővik eden, maddi manevi desteğini esirgemeyen ve yanımda duran aileme,

Bu alıőma boyunca beni motive eden ve baőaracaęıma her zaman inanan hayat arkadaőım, eőim Dilara TANIR'a teőekkűrű bir borç bilirim.

Abdullah TANIR

Temmuz 2023

İÇİNDEKİLER

BEYAN	i
TEŞEKKÜR	ii
KISALTMALAR LİSTESİ	iv
TABLolar LİSTESİ	v
ÖZET	1
1. GİRİŞ ve AMAÇ	3
2. GENEL BİLGİLER	5
2.1. Çocuk ve Çocuk İşçi Kavramları.....	5
2.2. Çocuk İşçiliğinin Tarihi	7
2.3. Çocuk İşçiliğinin Nedenleri.....	12
2.4. Çalışan Çocuk İşçilerin Çalışma Koşulları	14
2.5. Sağlıklı Yaşam Tarzı Davranışları.....	16
3. GEREÇ VE YÖNTEM	18
3.1. Araştırmanın Tipi.....	18
3.2. Evren ve Örneklem	18
3.3. Veri Toplama Araçları	18
3.4. Verilerin Analizi	21
3.5. Araştırma Etiği.....	22
3.6. Araştırmanın Sınırlılıkları	22
4. BULGULAR	23
5. TARTIŞMA	36
6. SONUÇ ve ÖNERİLER	40
7. KAYNAKLAR	43
8. EKLER	51
EK-1 ÇOCUK İŞÇİLERİ TANILAMA ANKETİ	51
EK-2 GENEL SAĞLIK ANKETİ (GSA-12)	51
EK-3 SAĞLIKLI YAŞAM BİÇİMİ DAVRANIŞLARI ÖLÇEĞİ (SYBDÖ)	52
EK-4 ETİK KURUL KARAR FORMU	53
EK-5 ÖLÇEK İZİNİ.....	55
EK-6 VALİLİK İZİNİ	56
9. ÖZGEÇMİŞ	57

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BM	Birleşmiş Milletler
ADNKS	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
GSA-12	12 Soruluk Genel Sağlık Anketi
ILO	International Labour Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü)
SPSS	Statistical Package For The Social Sciences (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı)
SSK	Sosyal Sigortalar Kurumu
SYDBÖ-II	Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları Ölçeği-II
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNICEF	United Nations International Children's Emergency Found (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)
VKİ	Vücut Kitle İndeksi

TABLolar LİSTESİ	SAYFA NO
Tablo 1. Çocuk İşçilerin Sosyodemografik Özellikleri	23
Tablo 2. Çocuk İşçilerin Ailelerinin Sosyodemografik Özellikleri	24
Tablo 3. Çocuk İşçilerin Çalışma Özellikleri	24
Tablo 4. Çocuk İşçilerin Sigara Kullanma ve Memnuniyet Dağılımı	25
Tablo 5. Çocuk İşçilerin Günlük-Haftalık Çalışma Süresi Dağılımı	25
Tablo 6. Çocuk İşçilerin Vücut Kitle İndeksleri Dağılımı	26
Tablo 7. Çocuk İşçilerin İleride Yapmak İstedikleri İşlerin Dağılımı	26
Tablo 8. Çocuk İşçilerin Genel Sağlık Anketi Puan Dağılımı	26
Tablo 9. Çocuk İşçilerin Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları Puan Dağılımı	26
Tablo 10. Çalışan Çocuk İşçilerin Genel Sağlık Anketi Dağılımı	26
Tablo 11. Çalışan Çocuk İşçilerin SYBDÖ II'ye Göre Dağılımı	27
Tablo 12. Çocuk İşçilerin Çalışma Nedenlerine Göre Sosyodemografik Dağılımı	28
Tablo 13. Çocuk İşçilerin Çalışmalarını Kim İstediklerine Göre Dağılımı	29
Tablo 14. Çocuk İşçilerin İlk Çalışma Yaşları ve Çalışma Sürelerine Göre Dağılımı	30
Tablo 15. Çalışan Çocuk İşçilerin GSA-12'ye göre Sosyodemografik Dağılımı	32
Tablo 16. Sağlıklı Yaşam Biçimine Göre Sosyodemografik ve Çalışma Süresi Dağılımı	32
Tablo 17. Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları Alt Gruba Göre Çocuk İşçi Dağılımı	34

ÖZET

ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİNDE ÇALIŞAN ÇOCUK İŞÇİLERİN ÇALIŞMA KOŞULLARI İLE SAĞLIKLI YAŞAM TARZI DAVRANIŞLARININ BELİRLENMESİ

Abdullah TANIR

Yüksek Lisans Tezi, Hemşirelik Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Rabia SOHBET

Temmuz 2023

Çocuk işçiliği, düşük ücretli ve tehlikeli istihdam koşullarında çalışmak zorunda kalan 18 yaşın altındaki çocukların yaygın bir sorunudur. Bu çalışma, Gaziantep Kösget Organize Sanayi Bölgesi'nde çalışan çocuk işçilerin sağlıklı yaşam biçimi davranışlarını araştırmak amacıyla planlanmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak 34 soruluk tanımlayıcı anket formu, Genel Sağlık Anketi (GSA-12) ve Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları Ölçeği-II (SYBDÖ-II) kullanılmıştır. Araştırmaya katılan çalışan çocuk işçilerin %100'ü erkektir. Çocuk işçilerin %81,4'ü 15-18 yaşları arasında, %36,4'ü ortaokul mezunu, %31,3'ü liseye %12,2'si ilköğretime %4,9'u çıraklık eğitim lisesine devam etmektedir. Çocuk işçilerin %87,1'i otomotiv, %12,9'u diğer sektörlerde çalışmaktadır. Çalışma nedenleri ile sosyodemografik özellikler arasında anlamlı ilişki vardır($p<0,05$). Çocuk işçilerin öğrenim durumları ile iş yerinde çalıştıkları süre arasındaki ilişki anlamlı bulunmuştur($p<0,05$). Çalışmada GSA-12 puan ortalaması 5.92 ölçülmüştür. Genel Sağlık Anketi'nden alınan puanlara göre çalışan çocukların %90,8'i üç ve üzeri puan almıştır. Araştırmada üç ve üzerinde puan alanlar, GSA-12 sonucuna göre ruhsal sorunlar açısından risklili kabul edilmiştir. Çalışmada SYBDÖ-II ölçeğinin ortalaması 118.26 puandır. Ölçeğin puan ortalamasının altında puan alanlar %50,4'tür. Ölçeğin toplam puanı, sağlıklı yaşam biçimi davranışları puanını vermektedir. Çalışan çocuk işçilerin genel sağlık taramaları yapılmalı ve sağlıklı yaşam biçimi davranışlarını artıracak politikalar belirlenip uygulanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk İşçiler, Çalışma Koşulları, Sağlıklı Yaşam Tarzı

ABSTRACT

DETERMINATION OF WORKING CONDITIONS AND HEALTHY LIFESTYLE BEHAVIOR OF CHILD WORKERS WORKING IN THE ORGANIZED INDUSTRIAL ZONE

Abdullah TANIR

Master Thesis, Department of Nursing

Thesis advisor: Assc. Prof. Rabia SOHBET

July 2023

Child labor is a common problem for children under the age of 18 who are forced to work in low-paid and dangerous employment conditions. This study was planned to investigate the healthy lifestyle behaviors of child workers working in Gaziantep Kösget Organized Industrial Zone. Descriptive questionnaire with 34 questions, General Health Questionnaire (GHQ-12) and Healthy Lifestyle Behaviors Scale-II (HLBS-II) were used as data collection tools in the study. 100% of the child workers participating in the research are male. 81.4% of child workers are between the ages of 15-18, 36.4% are secondary school graduates, 12.2% attend primary education, 4.9% attend apprenticeship high school, 31.3% continues high school. 87.1% of child workers work in automotive and 12.9% in other sectors. There is a significant relationship between the reasons for working and sociodemographic characteristics ($p<0.05$). The relationship between the education status of child workers and the time they worked at the workplace was also found significant ($p<0.05$). In this study, the mean GHQ-12 score was measured as 5.92. According to the scores obtained from the General Health Questionnaire, 90.8% of working children scored three or more. Those who scored three or more points in the study were accepted as a risk group in terms of mental problems according to the GHQ-12 result. In this study, the mean of the HLBS-II scale was 118.26 points. Those who score below the average score of the scale are 50.4%. The total score of the scale gives the healthy lifestyle behaviors score. General health screenings of working child workers should be done and policies that will increase healthy lifestyle behaviors should be determined and implemented.

Keywords: Child Labor, Working Conditions, Healthy Lifestyle

1. GİRİŞ ve AMAÇ

Çocukluk, insan ömrünün doğumdan ergenliğe kadar olan ilk dönemidir. Bu dönem, bedensel, zihinsel ve duygusal gelişim açısından çok önemlidir. Araştırmalar, çocukluk döneminin kişiliğin genel yapısını şekillendirdiğini ve daha sonraki yaşamları üzerinde etkili olduğunu göstermektedir(1). “Çalışan çocuk” kavramı, toplumların farklılıklarına göre farklı anlamlar içerdiği için, çocukların çalışma durumu ülkeden ülkeye ve ülke içinde de kırdan kente farklılıklar göstermektedir. Genel anlamda para kazanmak veya aile bütçesine katkıda bulunmak amacıyla 18 yaşın altındaki çalışan bireyler “çalışan çocuk”/“çocuk işçi” tanımlanır(2).

Ülkemizde ekonomik ve sosyal nedenlerden dolayı çocuk işçiliği sık görülen sorun haline gelmiş, aile desteğinden yoksunluk/aileye destek olma gibi nedenlerle çocuk işçiliği artış göstermektedir(3-4). Çalışma ortamındaki toz, hijyen eksikliği ve kimyasal ajanlar çocuk sağlığını tehdit ederek büyüme gelişme döneminde çocuk sağlığını olumsuz etkilemektedir(5). Türkiye’de ve Dünya’da ucuz işgücü görülen çocuk işçiliği önemli sosyal problemdir. İnsan haklarına saygı göstermenin temeli, çocukların güvenli ve sağlıklı ortamda büyümesidir. Çocuk işçiliği, çocukların fiziksel ve zihinsel sağlığına zarar verir, onların sağlıksız yaşam tarzı davranışlarını benimsemelerine yol açar. Çocukların güvenliğini ve sağlığını tehlikeye atan koşullarda çalışma zorunda kalmaları, çocukların yaşamlarını riske atmaları anlamına gelmektedir(6).

Çocuk işçiliği yoksulluğun sonucu ortaya çıkar. Aşırı çalıştırılmak, yetersiz beslenmek ve yeterli eğitime erişememek, çocukların sağlıklı yaşam sürmelerinde dayanıklılığını olumsuz etkilemektedir(7).

Fiziksel sağlık açısından, çocuk işçiler genellikle iş kazalarına uğramaktadır. Çalışma ortamlarının tehlikeli olması, fiziksel güç ve dayanıklılık açısından yeterli olmayan çocukların yaralanma risklerini artırır(8). Zihinsel sağlık açısından, çocuk işçilik ve iş stresi, depresyon ve anksiyete gibi ruh sağlığı sorunlarına, üzüntü, korku, yalnızlık gibi duygusal sorunlara neden olur(9). Çocuklar sağlıksız yaşam tarzına eğilimli olabilirler. Düzensiz uyku, yetersiz beslenme ve hareketsizlik, çocuk sağlığını olumsuz etkilemektedir(10).

Çocuk işçiliği, çocukların sigara ve alkol gibi zararlı maddeleri kullanma olasılığını artırır, sağlıklı yaşam tarzı davranışlarını benimsemelerini zorlaştırır(11).

Tüm bu nedenler, kötü sağlık koşullarında çalışan çocukların, çalıştıkları işyerlerinde sağlıklarını önemseme algılarını belirlemek, sağlıklı yaşam biçimi davranışlarını

kazanmalarına yönelik çalışmalarda ve çalışma ortamlarının yeniden düzenlenmesinde işveren/iş/işçi sağlığı çalışanlarına yol gösterici olabilir.

Sağlıklı yaşam biçimi; bireyin sağlığını etkileyen faaliyetlerini kontrol altına alması, kendi sağlık durumuna uygun davranışları seçmesidir(12). Organize sanayi bölgelerinde çalışan çocukların sağlıklı yaşam biçimleri bireysel/toplumsal açıdan önemlidir. Sağlıklı yaşam sürdürme, çocukların gelişimlerine olumlu katkı sağlayacak, daha üretken bireyler olmalarını sağlayacaktır. Sağlıklı toplum, sağlıklı ekonomi için önem taşımaktadır. Bu çalışma kötü sağlık koşullarında çalışan çocukların, çalışma yerlerinde sağlık durumlarını ve sağlığı önemseme algılarını belirleme ve sağlıklı yaşam biçimi davranışları kazanmalarını sağlama amacıyla çalışmalara yol göstermek amacını taşımaktadır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Çocuk ve Çocuk İşçi Kavramları

Çocuk: Çocukluk dönemi; daha gelişim sürecinde olan, dünyayı yeni kavramaya çalışan bireylerin fiziksel ve ruhsal değişim süreçlerini de içeren bir dönemdir.

Çelik, çocuk kavramını şu şekilde açıklamıştır: Çocuk dediğimiz kavram, bebeklikten çıkmış, ergenliğe adım atılan ve her yetişkinin de geçirmiş olduğu bir evredir. Çocuk ne doğuştan iyidir ne de doğuştan kötüdür. Çocuk; yaşadığı çevreden sonradan kazanılan davranışları ile şekillenen bir varlıktır(13).

Çocukluk, insan hayatının ilk ve en önemli evresidir. Bu dönem, yetişkinlik çağına hazırlanırken bakılma, korunma ve eğitilme ihtiyaçlarının ağırlıklı olarak hissedildiği bir dönemi kapsamaktadır(14).

Tarihsel süreçte çocuk kavramı farklı bakış açılarıyla yorumlanmış ve süreç içerisinde de değişiklikler göstermiştir. Geleneksel aile modelinin hâkim olduğu kırsal toplumlarda çocuk aile için işgücü kaynağı ve yaşlılıkta anne babaya bakacak birey olarak görülmektedir(15).

Maalesef ülkemizde de bu anlayışa sahip aileler mevcut olup bu ailelerde çocuklar ucuz işgücü olarak kabul edilmektedir. Bu gibi anlayışa sahip ailelerin köyden kente göç etmesiyle de çocuklar ucuz işgücü olarak kentlerin resmi olmayan işgücü piyasalarında yerlerini almışlardır(15).

Çocuk kavramının tanımlanmasında ülkelerin gelişmişlik düzeyleri etkili olduğu gibi farklı yaş dönemlerinin de ölçü olarak kabul edildiği görülmektedir. Ülkemizde 22.11.2001 Tarih ve 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu kapsamında bir kimsenin reşit olabilmesi için, evlilik ve ergin kılınma gibi birkaç istisna dışında 18 yaşını tamamlamış olması hükme bağlanmıştır. Bu doğrultuda 4857 Sayılı İş Kanunu'na göre ve 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'na göre 18 yaşını tamamlamamış kişiler “çocuk” olarak kabul edilmektedir.

Birleşmiş Milletlerin, 1989 yılında kabul ettiği Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, 18 yaşın altındaki herkesi çocuk olarak tanımlamıştır. Bunun nedeni, 18 yaşın, pek çok ülkede kişinin vatandaşlığa geçtiği ve yaşamını etkileyen yasa ve politikaların belirlenmesi için oy kullanma hakkını aldığı yaş olmasıdır(13). Yani Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinde birinci maddede; bireyin on sekiz yaşına kadar “çocuk”, on dokuz yaşından gün almaya başlayanlar ise genç (yetişkin) kabul edilmektedir.

Kısaca, insanlığın gelişme aşamasında çocuk ve çocukluğun önemli yeri vardır. Çocuk kavramı kültürel ve tarihsel farklılıklar gösterse de ortak olarak bakabileceğimiz nokta

herkesin çocukluk döneminden geçtiği ve çocukların güçsüz, bakıma muhtaç ve savunmasız bireyler olduğu gerçeğidir.

Çocuk İşçi: 4857 sayılı İş Kanunu'nun 2. maddesine göre bir iş sözleşmesine dayanarak çalışan gerçek kişiye işçi, işçi çalıştıran gerçek veya tüzel kişiye yahut tüzel kişiliği olmayan kurum ve kuruluşlara işveren, işçi ile işveren arasında kurulan ilişkiye ise iş ilişkisi denir(16).

Bir kişinin işçi sayılabilmesi için, onun o işi bir karşılık uğruna yapması gerekir. Ücretin sözleşmede açıkça kararlaştırılmamış olması, işçi sıfatının kazanılmasına engel değildir. Burada önemli olan ücretin varlığıdır(13).

Çocuk işçiliği, 18 yaşının altındaki bireylerin fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimlerini olumsuz etkileyen, bu bireyleri eğitimden yoksun bırakan ve istismar eden bir çalışma biçimi olarak ifade edilmektedir. Uluslararası Çalışma Örgütü'ne (ILO) göre ise 15 yaş altı, çocuk işçi ya da çalışan çocuk olarak tanımlanırken, 15-24 yaş arası genç işçi olarak tanımlanmaktadır. Türkiye'de de, 4857 sayılı İş Kanunu'nun 71. maddesine göre, 15 yaşını doldurmamış bireyler çocuk işçi olarak kabul edilirken 15-18 arasındakiler genç işçi olarak kabul edilmektedir. Ancak, literatürdeki çocuk işgücüne yönelik yapılan araştırmalarda çoğunlukla 18 yaş altında olan bireyler, çocuk işçi ya da çocuk çalışan olarak kabul etmektedir(17).

Çocuk işçiliği, çocuğun zihinsel, bedensel, ruhsal ve sosyal gelişimini olumsuz yönde etkileyerek gelecekteki yaşamını kötü yönde etkileyebilmektedir. Çocukların çalışma hayatında yer almaları onlara yapılan en büyük haksızlıklardan biridir. Çocuklar, yoksulluk, göçler, geleneksel bakış, ailenin yönlendirmesi ve çocuk işgücüne olan talep nedeniyle çalışma yaşamına katılmak zorunda kalmaktadırlar(18).

Çocuk yaştaki bireylerin iş yaşamında yer alması, günümüzde geri kalmış ve gelişmekte olan ülkelerde daha yoğun olarak görülmekle birlikte çocuk emeği her yerde kullanılmaktadır(19). Bununla birlikte 138 sayılı Asgari Yaşa ilişkin Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) sözleşmesi uyarınca, 15 yaşın altında olup, hayatını kazanmak ya da aile bütçesine destek olmak amacıyla çalışan veya çalıştırılanlar çocuk; 15-18 yaş arasındakiler çalışanlar ise gençtir. 182 sayılı En Kötü Çocuk Çalışması Biçimlerinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılması Hakkında İLO Sözleşmesi'nde ise farklı bir yaş ölçütü benimsenmiştir. Yani 182 sayılı bu sözleşme tıpkı "Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme" gibi, sözleşmenin amacı bakımından 18 yaşın altındaki çalışanları çocuk olarak tanımlamaktadır(20).

Türkiye’de çalışan çocuklarla ilgili olarak 4857 sayılı İş Kanunu’nda çalıştırma yaşı 15 olarak belirlenmiş, fakat hafif işlerde bu sınırın 14’e kadar düşebileceği belirtilmiş, 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu’na göre ise çalışma yaşı 12 olarak belirlenmiştir(21). Çocuk işgücü ve çocuk çalışması sık kullanılan ve birbirleriyle karışabilen kavramlardır. Çocuk çalışması; çocuğun eğitimini engellemeyen, çocuğun; zihinsel, fiziksel, sosyal vb. faktörlerde gelişimini olumsuz etkilemeyecek işlerde çalışması olarak tanımlanmaktadır. Çocuk çalışması ise; çocuğun gelişimini olumsuz etkileyerek, çocuğun eğitimini almasını engelleyen, fiziksel sosyal ve ruhsal olarak çocuğu olumsuz etkileyen işlerde bireyin faaliyet göstermesidir(21,22).

2.2. Çocuk İşçiliğinin Tarihi

Çocukların çalıştırılması yalnızca günümüz de var olan bir durum değildir. Çocuk emeğinin, bilinenin aksine uzun ve karmaşık bir tarihi vardır. Sanayileşmenin başlangıcından önce, tarıma dayalı yaşam ve geçim biçimlerinin baskın olduğu zamanlarda, çocuk ve adölesan çağındaki gençlerin aile ya da akraba işlerinde çalıştırılmaları birçok kültür de doğal ve yaygın bir uygulama olmuştur(23).

Çocukların çalıştırılması, tarihin her döneminde olan bir olgu olmasına karşın, çocuk işçiliği kavramı sanayileşmenin başladığı 19. yy.da ortaya çıkmıştır (16). 19. yy.dan sonra bu kavramın gündeme gelmesinin nedeni olarak çocuk emeğindeki niteliklerin değişmesinin önemli bir payı olmasıdır. Sanayi Devrimiyle birlikte kadın ve çocukların daha uysal, itaatkâr ve kolay sömürülebilir işçiler olarak görülerek çalışma yaşamı içinde daha çok yer almalarına neden olmuştur(23).

Sanayi Devrimi ve getirdiği kapitalist düzen, çalışma yaşantısına yeni giren bu grupları çok etkilemiştir(24). Buna binaen, tarımla uğraşan aileler ya da kentlerin çevresinde faaliyet gösteren küçük işletme sahipleri, sanayi kapitalizmi karşısında varlıklarını koruyamayarak dağılmak zorunda kalmalarına ve bu kitlelerin büyük imalâthane ve fabrikalara işçi olarak başvurmalarına neden olmuştur. Böylelikle çocuklar, tarihte ilk defa geniş kitleler halinde kurumsal işgücü konumuna düşmüşlerdir. İşte çocuk çalışmasının bu aşamadan itibaren çocuk işçiliğine dönüştüğü söylenebilir(23). Sanayi Devrimi’nin ortaya çıkardığı çalışma koşullarının kötü ve ağır olması, devletlerin çalışma hayatına müdahalede bulunmasına yol açmıştır. Bu dönemde ilk çalışma yasaları ortaya çıkmıştır. Bu alanda çıkarılan ilk çalışma yasaları, çocuklar, gençler ve kadınlar gibi özel olarak korunma gereksinimi içinde bulunan çevrelere yönelik olmuştur(24).

Türkiye’de Çalışan Çocukların Tarihi: Türkiye'deki çocuk işçiliği tarihi oldukça eskilere dayanmaktadır. Osmanlı döneminde de çocuklar, genellikle ailelerinin yanında

çalışarak aile bütçesine katkı sağlamışlardır. Ancak modern anlamda çocuk işçiliği, 19. yüzyılın sonlarında, özellikle sanayi devrimi sonrasında başlamıştı(25). Osmanlı İmparatorluğu'nda, ailelerin ekonomik durumlarından dolayı çocukların çalışması yaygındı. Çocuk işçiler, tarım, el sanatları ve küçük üretim faaliyetleri gibi alanlarda çalıştırılıyordu(26).

Cumhuriyet dönemi ile birlikte, Türkiye'de sanayileşme süreci hız kazanmış ve çocuk işçilerin sayısı artmıştır.

Türkiye'deki çocuk işçiliği sorunu, özellikle 1960'lı ve 1970'li yıllarda köyden kente göçün hızlandığı dönemde artmıştır. Bu dönemde aileler, ekonomik nedenlerle çocuklarını çalıştırmaya yönelmişlerdir(27). 1960'larda devlet, çocuk işçi çalıştırmayı yasaklayan kanunlar çıkarmış olsa da yasanın uygulanması güç olmuştur(28).

1980'ler ve sonrasına baktığımızda 1980'lerde Türkiye'de yaşanan ekonomik kriz ve işsizlik, ailelerin çocuklarını çalıştırmak zorunda kalmalarına neden olmuştur. Türkiye'de çocuk emeği çalışmaları 1980'lerin başında gündeme gelmiştir. 1980'lerde Türkiye'de özellikle küçük yaşta çalışan çocukların varlığı ve bu çocukların yaşam koşulları gündem olmuş ve ulusal çapta çalışmalar yürütülmeye başlanmıştır(29). 1980'lerden sonra ise Türkiye'de resmi olarak çocuk işçiliği sorunuyla ilgili çalışmalar yürütülmeye başlanmıştır(27). Türkiye'de çocuk işgücüne yönelik 1994, 1999 ve 2006 yıllarında üç anket uygulanmıştır. Bu anketlerin temel bulguları;

a. Okula devam etme durumu: 1994-2006 yılları arasında;

*6-14 yaş grubundaki okula devam oranları tüm uygulama dönemleri itibariyle kız ve erkek çocuklar için artış göstermiştir. 1999 yılından 2006 yılına kadar olan dönemde yaşanan artış daha fazladır.

*15-17 yaş grubundaki çocukların eğitime devam etme oranlarında da (zorunlu temel eğitimin etkisi) bu tarihlerde dikkat çekici artışlar olmuştur(30).

b. Ekonomik işlerde çalışan çocuklar: 1994-2006 yılları arasında;

*Hem kız hem erkek grubu kız çocukların istihdamındaki düşüş oldukça yüksektir.

*1994 anketinde 6-14 yaş grubu çocukların %8.8'i ekonomik işlerde çalışmaktadırlar. Bu oran 1999 yılında %5.1'e, 2006 yılında ise %2.6'ya düşmüştür.

*15-17 yaş grubundaki çocuklarda ise, bu oran 1999-2006 yılları arasında yaklaşık %95'lik bir azalışla %26.3'ten, %16.9'a düşmüştür(30).

c. Okul devam durumuna göre istihdam edilen çocuklar: 1994-2006 yılları arasında;

*6-14 yaş grubunda okula devam etmeyen ve istihdam edilen çocukların oranı

%39,8'den, %13,1'e azalmıştır. Bu, en yüksek azalış oranıdır(30).

d. Sektörlere göre istihdam edilen çocuklar: 1999-2006 yılları arasında;

*6-17 yaş grubu çocuklar için istihdamı artan tek sektör ticaret olmuştur. 1999 yılında bu sektörde çalışan çocuk sayısı 159 bin iken, 2006 yılında bu sayı 205 bin olmuştur.

e. İşteki duruma göre istihdam edilen çocuklar: 1994-2006 yılları arasında;

*Her iki yaş (6-14 ve 15-17) ve cinsiyet grubu için tüm işteki durum gruplarında (ücretli veya yevmiyeli) istihdam edilen çocukların sayısında yıllar itibarı ile bir azalma görülmektedir. 2006 yılında yapılan araştırmanın özet sonuçları;

*6-17 yaş aralığındaki çocuklar toplam kurumsal olmayan nüfusun %22.3'ünü oluşturmaktadır ve çocukların %84.7'si eğitime devam etmekte, %5.9'u (958 bin kişi) ekonomik işlerde çalışmaktadır(30).

*Okula devam eden çocukların %2'si, edemeyenlerin %26.3'ü ekonomik işlerde çalışmaktadır(30).

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) yukarıdaki yıllarda yaptığı çocuk işgücü araştırmalarına göre ülkemizde ekonomik faaliyetlerde çalışan çocuk sayısı giderek azalma göstermiştir(31).

Son yıllarda, Türkiye'de çocuk işçilerin sayısında düşüş görülmüştür. Çocuk işçilerin çalışma koşullarının iyileştirilmesi, eğitim ve sağlık gibi alanlara yatırım yapılması ve çalışma hayatına çocuk işçi çalıştırılmaması konuları giderek daha fazla önem kazanmaya başlamıştır(32).

TÜİK'in Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçlarına göre 2022 yıl sonu itibarıyla, Türkiye nüfusu 85 milyon 279 bin 553 kişi iken bunun 22 milyon 578 bin 378'ini çocuklar oluşturmuştur. Birleşmiş Milletler tanımına göre 0-17 yaş grubunu içeren çocuk nüfus, TÜİK verilerine göre 2022 yılında %26.5 oranındadır (33). 2022 yılında %29.4'ü 5-9 yaş grubunda, %28.5'i 10-14 yaş grubunda ve %17'si 15-17 yaş grubunda çocuk nüfus yer almıştır. Hanehalkı işgücü araştırması 2022 yılı sonuçlarına göre 15-17 yaş grubundaki çocukların işgücüne katılma oranı %18.7 olmuştur(33).

TÜİK 2019 verilerine göre Türkiye'de 2019 yılının ekim, kasım, aralık aylarında bir ekonomik faaliyette çalışan 5-17 yaş aralığındaki çocuk sayısı 720 bin olurken, çalışan çocuklar arasında beş yaşında çocuk gözlenmiştir. Türkiye genelinde 5-17 yaş grubundaki çocuk sayısı 16 milyon 457 bin olarak tahmin edilmiştir. Bu yaş grubundaki çocuklar, kurumsal olmayan nüfusun yüzde 20.3'ünü oluşturmaktadır. Yaş grupları itibarıyla 5-11 yaş grubundaki çocuk sayısı dokuz milyon 12 bin, 12-14 yaş grubundaki çocuk sayısı üç milyon 796 bin, 15-17 yaş grubundaki çocuk sayısı ise üç milyon 649 bin kişi olarak öngörülmüştür(33,34). Türkiye'de 5-17 yaş aralığında çalışan çocuk işçilerin

aynı yaş grubundaki çocuklar içindeki payı gösteren istihdam yüzdesi ise %4.4'tür. Çocukların çalışma nedenlerinde ilk sırayı %35.9 ile "hane halkının ekonomik faaliyetine yardımcı olmak" almıştır. Bunu %34.4 ile "iş öğrenmek, meslek sahibi olmak", yüzde 23.2 ile "hane halkı gelirin katkıda bulunmak" izlemektedir. Çocukların %6.4'ü "kendi ihtiyaçlarını karşılamak" amacıyla çalıştığı görülmektedir.

Çalışma sebeplerine bakıldığında 5-14 yaş grubunda öncelik olarak "hane halkının ekonomik faaliyetine yardımcı olmak" amacını taşıırken, 15-17 yaş gruplarında öncelikli olarak "hane halkı gelirin katkıda bulunma ve hane halkının faaliyetine yardımcı olmak" eşit sayıda yer almaktadır(33,34).

Dünya'da Çalışan Çocukların Tarihi: Çocuk emeği kullanımı tarihin her döneminde mevcuttur(19). Bunun yanı sıra çocuk emeği kullanımı ilk kez İngiltere'de görülmüştür(21). 16.yy.da ABD'de köle ticareti ile hız kazanmış, makinelerin artması ve fabrikaların kurulması yani modern sanayinin oluşması ile 18.-19.yy. da İngiltere'de en ağır dönemini yaşamıştır(35). Sanayi devrimi döneminde İngiltere'de fabrikalarda çalışan işçilerin üçte ikisi kadın ve çocuklardan oluşmakta ve çocukların yaşları altıya kadar inebilmektedir. Bunun yanı sıra, çalışma saatleri ise 15-16 saat hatta 18 saat bile olabilmektedir. Yine 1730 ile 1779 yılları arasında Londra'da ölen insanların yarısının beş yaşın altında olduğu bilinmektedir(35). Sanayileşmenin beşiği olarak kabul edilen İngiltere'de çocukların fabrika ya da madenlerde bazen beş, bazen de daha küçük yaşlarda çalıştırılmaları normal karşılanıyordu. Bu durum sadece İngiltere'de değil sanayileşme durumunu yaşayan tüm ülkelerde benzer manzaralarla karşılaşmak mümkündür(23).

Sanayileşen ikinci ülke olan Belçika'da, 1880'lerin başında, 6-7 yaşındaki çocuklar hasır örme ve sepet yapımı gibi işlerde çalıştırılmaktaydı. İspanya'da Katalonya bölgesinde tarım ağırlıklı işlerde çocukların çalışmaya başlama yaşı 6-7 civarındaydı. Bunun yanında çocuklar madenlerde gün boyu çalışıyorlardı. Gün boyu çalışan çocuklar gece vardiyasına da kalmakta ve dinlenmeksizin 36 saate varan sürelerle yeraltında kalmaktaydılar. 18 ve 19.yy'da sadece çalışma süresi değil, çalışma ortamı ve koşulları da son derece sağlıksızdı(23).

Fransız Hukuku'nda, çocukların iş güvenliği bakımından korunmalarını sağlayan ilk kanun 1841 yılında çıkarılmıştır. Bu kanun, sekiz yaşından küçük çocukların çalıştırılmalarını yasaklamış, 8-12 yaşındakilerin iş süresini günde sekiz, 12-16 yaşındakilerin iş süresini de 12 saatle sınırlamıştır. 13 yaşından küçük olanların fabrika ve imalathanelerde gece çalıştırılmaları yasaklanmış ve çocuk işçilere hafta tatili hakkı tanınmıştır. Bu kanunun uygulamada başarısız olması sebebiyle 1874 yılında kadın ve

çocukları koruyan başka bir kanun çıkarılmıştır. Daha sonra çıkarılan 1893 tarihli bir kanun, sanayi işyerlerinde çalışan çocuklar için iş güvenliği önlemlerinin alınmasını da öngörmüştür(24).

Almanya'da 1839 yılında çıkarılan kanun "Fabrikalarda Genç İşçilerin Çalıştırılmasına İlişkin Kanun'dur ve söz konusu kanun bu ülkede çocukların iş güvenliğine ilişkin hükümler içeren ilk metindir. 1853 yılında Almanya'da bu konuda ikinci bir kanun çıkarılarak 12 yaşından küçüklerin çalıştırılması yasaklanmıştır; 12-14 yaşındakilerin günlük iş süresi 6 saatle sınırlandırılmış, iş müfettişlerine kanun hükümlerinin yürütülmesinin denetimi görevi verilmiştir(24). ABD'de endüstriyel işlerde çalışan 15 yaş altı çocuk sayısı 1850'de 1,5 milyon iken 1910'da bu sayı iki milyona çıkmıştır. 1900'lerin başlarında birçok Amerikalı, çocuk işçiliğini "çocuk köleliği" olarak görmeye ve bunu sona erdirmek için girişimlerde bulunmaya başlamışlardır. 1916'yla birlikte Kongre'den Keating-Owens Yasası çıkmış, bu yasayla beraber çalışanlar için asgari yaş sınırının imalatta 14, madencilikte 16 yaş olacağı; günlük çalışma süresinin sekiz saati aşamayacağı; 16 yaşından küçüklerin gece çalışmasının yasaklanacağına dair çocuk işçiliği standartları oluşturulmuştur. 1920 ile birlikte ABD'de çocuk işçi sayısı 1910 yılına nazaran yarı yarıya azaltılmıştır(24).

Son yıllarda çalışan çocuk sayısında önemli düşüşler görülse de çocuk işçiliği hala en önemli sorunlardan birini oluşturmaya devam etmektedir. 2016 yılında ILO, 5 -17 yaş aralığındaki çocukların yüzde 71'inin çalıştığı ülkelerin sayısının 2000 yılından bu yana yarıya indiğini açıklamıştır(36). Buna ek olarak ILO, 2021 yılında yayımlanan son verilerinde, çocuk işçilik oranının son 20 yılda dünyada yüzde 38 azaldığını bildirmiştir(37).

UNICEF verilerine göre, 2000 yılında çalışan çocukların oranı %21 iken, bu oranın 2021 yılında %11 olduğu görülmüştür ve bu oran sayı olarak dünyada 152 milyon çocuk işçiye denk gelmektedir(38). Hindistan, çocuk işçi sayısında en yüksek orana sahip olan ülkelerin başında gelmekte ve bu ülkede 5-14 yaş aralığındaki yaklaşık 10,1 milyon çocuk işçi olduğu belirtilmektedir(25).

Batılı ülkelerin çoğu çocuk işçilik sorununu büyük ölçüde halletmiş olmalarının temelinde yatan en önemli neden, çocukların çalışmaya ihtiyaç duymamasıdır(24,39). Çocuk işçiliğiyle mücadelede en önemli konulardan biri de refah seviyesinin artıp, gelir dağılımı eşitsizliklerinin ortadan kaldırılmasıdır(24).

Çocuk işçiliğiyle ilgili araştırma ve çalışmalar pek çok alanda yapılmaktadır. Örneğin, İrlanda'daki University of Limerick'ten Dr. Ali Selim, çocuk işçiliğiyle mücadele etmek

için okul sisteminin yeniden yapılandırılması gerektiğini savunmuştur(40). Bu konuda yapılan çalışmalara ek olarak, pek çok ülke insan haklarına bağlı olarak çocuk işçiliğine karşı yasal düzenlemeler yapmakta ve uygulamaktadır(41).

Çocuk işçiliğiyle mücadele konusunda yasal açıdan alınacak önlemlerle kısa vadede çocuk işçiliğinin sonlandırılması gerçekçi değildir. Dünyanın diğer bölgelerinde bu sorun devam etmektedir. Bu soruna yönelik büyük çaplı bilimsel araştırmalar Batılı bilim adamları tarafından yönlendirilmekte ve bu araştırmalar BM tarafından finans edilmektedir. Bu durum tek taraflı bir bakış açısının oluşmasına yol açmaktadır(39).

2.3. Çocuk İşçiliğinin Nedenleri

ILO'ya göre bugün gelişmekte olan ülkelerde, 5-14 yaş arasında çalışan yaklaşık 250 milyon çocuk bulunmaktadır. Bu yüzyılda çocuk işçiliği problemi hala devam etmektedir. Bu sorun gelişmekte olan ülkeler için daha büyüktür. Bu çocukların çoğu okula gidememekte, çalıştıkları işlerin sürekli birbirini tekrarlayan işler olması nedeniyle sağlık ve güvenlikleri tehlikeye girmekte, fiziksel, sosyal ve psikolojik gelişimleri olumsuz yönde etkilenmekte ve sağlıklı yaşama yönelik davranışları azalmaktadır(35).

Ülkemizde çocuk işçiliğine yönelik çalışmaların büyük kısmında, çocuk işçilerin çalışma koşullarını ve bu koşulların çocuk sağlığı üzerine olan etkileri ile çocuk işçiliğinin yasalara uygun olup olmadığı araştırılmış; çalışan çocukların ailelerine ait tipolojik veriler ortaya çıkmıştır. Çocuk işçilerin yaşadıkları ailelerin ve hanede bulunan diğer kişilerin özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir.

Çocuk işçi aileleri genelde:

- 1-Kırsaldan göç etmiş, gecekonduda yaşayan yoksul ailelerdir.
- 2-Geniş aile örüntüleri daha fazladır; kalabalık ve çok çocuklulardır.
- 3-Ebeveynlerin eğitim düzeyi düşüktür.
- 4-Babaların büyük çoğunluğu işçidir ve enformel sektörlerde çalışırlar, işsizlik fazladır.
- 5-Anneler ise çoğunlukla ev hanımıdır.
- 6-Çocuk, aile ekonomisine katkı için vazgeçilemez bir kaynaktır; çocuğun çalıştırılması, okumasına tercih edilir(42).

Türkiye’de çocuk işçiliğinin temel nedenleri ile çocuk çalışması hakkında uluslararası düzeyde yapılan çalışmaların sonuçları, büyük oranda birbiriyle benzerlik göstermekte ve genel olarak çocuk işçiliğinin nedenleri; yoksulluk, göç, geleneksel bakış açısı, nüfus fazlalığı, eğitim olanaklarının yetersizliği gibi faktörleri içermektedir(43,44).

Yoksulluk: Ailelerin yoksul olması çocukların eğitim masraflarını karşılayamamasına neden olmakta ve buna bağlı olarak da yoksul ailelerde yetişen çocuklar okula devam edememekte ve ev bütçesine katkı sağlamak amacıyla vasıfsız işlerde çalıştırılmaktadır. Yapılan araştırmalar çocuk işgücünün en önemli nedeninin yoksulluk olduğunu ortaya koymaktadır. Yoksul olan aileler gelirlerinin büyük bir bölümünü beslenmeye harcadıkları için çocuklarının kazanmış olduğu para onların eğitim almasından daha değerlidir. Bu nedenle yoksulluk çocukları çalışmaya itmektir(44).

Ailelerin eğitimi: Çocuk işgücünün en önemli nedenlerinden biri de ailelerin eğitim düzeyleridir. Çocuk sorumluluğu konusunda ailelerin eksik bilgi sahibi olması çocukları geleneksel yöntemlerle yetiştirmelerine ve onları para kazanmak için baskılamalarına sebep olmaktadır.

Göç: Göç kavramı öncelikle, belli bir nüfusun bir bölgeden başka bir yere olan hareketi anlamını taşımakla birlikte, aslında göç coğrafi bir yer değiştirmeden çok daha kapsamlı ve köklü bir öneme sahiptir. Sonuçları itibariyle sosyal, ekonomik, kültürel ve psikolojik birçok öğeyi içinde barındırır(45). Yani göç, coğrafi mekân değiştirme sürecinin sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi boyutlarıyla toplum yapısını değiştiren nüfus hareketleri olarak açıklanabilir(46).

Göç kavramı Türkiye’ de çocuk işçiliği sorununu besleyen faktörlerden biridir. Köyden kente göç eden aileler, tarım sektörüyle uğraşmayı bırakıp şehre taşınmışlardır. Kente yerleşen aileler, şehirlerde zorunlu olarak ya sanayi ya da hizmet sektöründe kendilerine iş imkânı bulabilmektedirler. Bunun sonucunda köyden kente göç eden ailelerin şehirdeki iş sektörleri için niteliksiz iş gücü ortaya çıkmaktadır. Bu niteliksiz iş gücü beraberinde yoksulluğu getirmektedir. Bir domino etkisi gibi buna bağlı ortaya çıkan yoksulluk çocukların eğitimden uzaklaşmalarına, çalışma hayatına itilmelerine neden olmaktadır(47).

Nüfus Fazlalığı: Ülkemizin nüfus artış hızının yüksek olması; gelir dağılımında adaletsizlikleri, işsizliğe ve göçlere sebep olmaktadır. Bu nedenler ise aile ekonomisinde düşüklük yaratmakta ve tüm aile bireylerinin çalışmasını zorunlu kılarak çocuk işçiliğinin artmasına sebebiyet vermektedir. Yani kalabalık olan ailelerde çocuklar da aile ekonomisine katkı sağlamaları için çalışmaya itilmektedir(14).

Eğitim Olanaklarının Yetersizliği: Eğitim sisteminin yetersizliği, eğitime yeterli kaynak ayrılmaması, çocukların eğitim sisteminin dışında yer almaları gibi nedenler, çocukların eğitim kurumlarına karşı güvensiz olmasına neden olmaktadır.

Ülkemizde eğitim sisteminin, işgücünde talep edilen nitelikleri karşılamada yetersiz kalışı, eğitime olan güveni sarsmaktadır(22).

Eğitime erişimdeki zorluklar, eğitim kurumlarının donanım ve fiziki altyapısının yetersizliği, işgücü piyasasının talep ettiği nitelikler için yetersiz kalmakta ve bu durum çocukların eğitim hayatından daha da uzaklaşmasına sebep olmaktadır. Çalışan çocukların genelde, çeşitli gerekçelerle eğitim sistemi dışına itilmiş olan çocuklardan oluştuğu bilinmektedir. İş piyasasıyla eğitim sisteminin birbirlerine uygun olmayışı, okuyan gençler arasında işsizliğin yüksekliği, yaşam standartlarının düşüklüğü ve eğitim kurumlarının çocuklar tarafından sevimsiz ve sıkıcı bulunması gibi birçok faktör söz konusu olabilmekte ve bu durum çocuk işçiliğine neden olmaktadır(14).

2.4. Çalışan Çocuk İşçilerin Çalışma Koşulları

Çocuk işçilerin çalışma koşulları, dünya genelinde önemli bir insan hakları sorunu olmaya devam etmektedir. Çalışma koşulları çocuklara uygun olmayan sektörlerde işçi olarak çalıştırılmaları, birçok zorluğa sebep olmaktadır. Maalesef dünya genelinde hala birçok çocuk işçi bulunmaktadır ve bu çocukların çalışma koşulları oldukça zor şartlardadır (48). Çoğu çocuk işçi düşük ücretlerle zorlu işlerde çalıştırılmaktadır ve bu işler genellikle tehlikeli olabilmektedir(7).

1990'ların Çocuk Politikası Ulusal Kongresi Raporu, öğrenim çağındaki çocukları şöyle sınıflandırmaktadır;

- 1- Tam-zamanlı çalışan çocuklar,
- 2- Yalnızca okulların tatil olduğu yaz aylarında çalışanlar, okul-dışı zamanlarda çalışanlar (Yarı-zamanlı çalışan çocuklar),
- 3- Çalışmayan öğrenciler,
- 4- Hem çalışmayan ve hem de okula devam etmeyen çocuklar(49).

Bu sınıflandırma, toplantıya katılan uzmanların son on yıl içerisinde elde ettikleri bilgi ve deneyim birikimiyle ortaya koydukları ve ülkemiz için de yeni olan kümelenmelerdi. Yine o gün için yeni ve çok önemli bir saptama daha yapılmıştır: “Ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda köklü dönüşümler gerçekleşmeden, çocuk emeğinden yararlanma olgusunun ortadan kaldırılamayacağı, zorlamaların, çocukları daha korumasız bir konuma iteceği, bunun için de çocuklara kısa vadede yarar sağlayacak önlemlere yönelmesi gerekmektedir”

Bu raporun önemi, izleyen on yılın uygulamalarını belirleyen belge olmasından kaynaklanmaktadır(50).

Çocuk İşçiler, İş güvenliğinin eksikliği, işin tatminkâr olmayışı, ücretlerin düşüklüğü, yeteneklerini kullanamayışları, günlük çalışma sürelerinin uzun, tatillerinin kısa veya hiç olmayışı, işin ağırlığı, işveren ve çalışma arkadaşlarının iyi olmayışı gibi birçok sorunla sık bir şekilde karşılaşmaktadırlar. Tüm toplumlarda çoğu çocuk bir ya da daha farklı şekillerde çalıştırılır. Fakat fazla mesaiyi ve işin çeşitliliğini çalışmanın tipi belirler(51, 52, 53).

Konu hakkında yapılan araştırmalara göre, çocuk işçilerin çalışma koşulları ve etkileri aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

Düşük Ücretler: Çocuk işçiler dünya genelinde düşük ücretlerle çalıştırılmaktadır. Yetişkin işçilere göre daha az ücret alan çocuk işçiler, düşük yaşamlarını zorlu iş koşullarında sürdürmek zorunda kalmaktadır(54).

Çalışma Saatleri: Organize sanayi bölgelerindeki işletmelerin çoğu fazla miktarda iş üretmek için, çalışanlara uzun saatler çalıştırmaktadır. Çocuk işçiler de bu durumdan zarar görmektedir; çünkü uzun çalışma saatleri, doğru beslenmeden yoksun kalınmasına ve sosyal yaşamlardan uzaklaşmaya neden olmaktadır(55).

Çocuk işçiler, genellikle uzun saatler boyunca çalıştırılmaktadırlar. Bu uzun saatler, çocukların eğitim fırsatlarından mahrum kalmalarına ve sağlıklı bir yaşam sürdürmelerine engel olmaktadır(56).

Tehlikeli Çalışma Ortamları: Bazı sektörlerde çalışan çocuk işçiler, tehlikeli iş koşullarında çalıştırılmaktadırlar. Kimya, maden ve tekstil sektörleri gibi sektörlerde çalışan çocuklar, zehirli atıklara, yüksek sıcaklıklara maruz kalmaktadırlar. Fiziksel ve zihinsel sağlık sorunlarına neden olan çalışma koşulları altında çalışmaktadırlar(57).

Eğitimsizlik: Çalışma koşulları, çocukların eğitimlerinden yoksun olmalarına neden olmaktadır. Okula devam etme şansından mahrum kalan çocuk işçiler, okuldan ayrı kalmalarından dolayı zihinsel, duygusal ve sosyal gelişimlerinde gecikmeler yaşayabilmektedirler(58).

Dayak ve Sözlü Taciz: Çocuk işçiler, yetersiz çalışma koşulları nedeniyle fiziksel ve zihinsel tacize maruz kalmaktadırlar. Çoğu zaman iş yerindeki çalışma arkadaşları tarafından şiddete uğrayan çocuk işçiler, psikolojik olarak da etkilenmektedirler(59).

Yüksek Stres Seviyeleri: Çocuk işçiler, sıklıkla zorlu çalışma koşulları ile karşı karşıya kalmaktadır. Uzun saatler çalışmak, düşük ücretlerle çalışmak ve tehlikeli bir ortamda çalışmak stres düzeylerini artırmaktadır(60).

2.5. Sağlıklı Yaşam Tarzı Davranışları

Sağlıklı yaşam tarzı davranışları, bireylerin sağlıklı bir yaşam sürdürebilmeleri için gerekli olan beslenme, egzersiz, uykuya dikkat etme ve zararlı alışkanlıklardan kaçınma gibi davranışları içermektedir. Bu davranışların uygulanması, birçok sağlık sorununun önlenmesinde oldukça önemlidir(61).

Sağlıklı yaşam biçimi davranışları, kişinin bedensel, zihinsel ve toplumsal sağlığını korumak ve geliştirmek için yaptığı seçimlerdir. Bu davranışlar, beslenme alışkanlıkları, fiziksel aktivite düzeyi, sigara ve alkol kullanımı gibi faktörleri içerir.

Sağlıklı bir yaşam biçimi için ölçütler, kişinin sağlık durumuna, yaşına, cinsiyetine ve genel yaşam tarzına göre değişiklik gösterir. Bununla birlikte, sağlıklı yaşam biçimi için bazı genel ölçütler şunlardır:

Düzenli Fiziksel Aktivite: Haftada en az 150 dakika orta dereceli egzersiz veya 75 dakika yüksek dereceli egzersiz yapılması tavsiye edilir(62). Egzersiz yapmak, fiziksel aktivitelerde bulunmak, vücut ağırlığını korumak gibi davranışlar da sağlıklı yaşam tarzının önemli bir parçasıdır(63).

Dengeli Beslenme: Düzenli olarak tüketilen sebzeler, meyveler, tam tahıllar, proteinler ve sağlıklı yağlar dengeli bir beslenme için önemlidir(64). Sağlıklı beslenme davranışları, bireylerin vücutlarına yeterli ve dengeli bir şekilde besin almasını ifade eder. Bu da meyve ve sebze tüketimini artırmak, yağlı ve işlenmiş gıdalardan uzak durmak, yeterli miktarda su içmek gibi uygulamaları içerir(65).

Sigara Kullanmama: Tütün kullanımı, çeşitli kanser türleri, kalp hastalıkları ve solunum yolu hastalıkları gibi ciddi sağlık sorunlarına neden olabilir. Sigara, alkol veya uyuşturucu kullanımından kaçınmak da sağlıklı yaşam tarzı davranışları arasındadır. Bunların kullanımının bırakılması veya azaltılması, birçok ciddi hastalığın önlenmesine yardımcı olabilir(66,67).

Alkol Tüketimini Sınırlama: Aşırı alkol tüketimi, karaciğer hastalıkları, kalp hastalıkları, yüksek tansiyon ve depresyon gibi sağlık sorunlarına neden olabilir(68).

Stres yönetimi: Stres, fiziksel ve zihinsel sağlığı olumsuz etkiler. Stresi azaltmak için yoga, meditasyon, nefes egzersizleri gibi yöntemler kullanılabilir(69).

Ayrıca, uyku sağlığı da sağlıklı yaşam tarzının önemli unsuru kabul edilmektedir(70).

Çocuk İşçilerde Sağlıklı Yaşam Tarzı Davranışları: Çocukların iş hayatına katılımı ve çalışma koşullarının çocukların fiziksel, psikolojik ve sosyal gelişimlerinde olumsuz etkileri olduğu bilinmektedir(71).

Beslenme sorunları, çocuk işçiliğinde yaygın bir sorundur çünkü çocuk işçiler genellikle düşük ücretli işlerde çalışırlar ve yetersiz beslenme koşullarına sahiptirler(72). Ayrıca, çocuk işçilerin çalışma saatleri uzun ve aralıksızdır, bu nedenle yeterli bir şekilde beslenmeleri için zamanları yoktur(73). Çocuk işçiler genellikle düşük kaliteli gıdalarla beslenirler, bu da yetersiz beslenmeye neden olabilir. Bu durum, çocukların büyümesi ve gelişimi üzerinde kalıcı etkilere neden olabilmektedir(71). Temizlik sorunları da çocuk işçiliğinde sıklıkla görülen bir sorundur. Çocuklar genellikle tozlu ve kirli bir ortamda çalışırlar ve hijyenik koşullar sağlanmaz(74).

Bu koşullar, çocukların sağlığı üzerinde olumsuz etkilere neden olmakla birlikte solunum yolu hastalıkları, enfeksiyonlar ve psikolojik rahatsızlıklar gibi sağlık sorunları bu koşullarda daha sık görülebilir(71).

3.GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Tipi

Bu araştırma Gaziantep İli Kösget Sanayi Sitesi Bölgesinde Çalışan Çocuk İşçilerin Çalışma Koşulları ile Sağlıklı Yaşam Tarzı Davranışlarının Belirlenmesi amacıyla tanımlayıcı-kesitsel olarak yapılmıştır. Bu araştırmada çalışan çocukların; çalışma nedenleri, çalışma koşulları, sağlık durumları ve sağlığı önemseme algılarını belirlemek için planlanmış olup, sağlıklı yaşam biçimi davranışlarını kazanmaları hedeflenmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, Gaziantep İli Kösget Organize Sanayi Bölgesinde yaklaşık 5000 işyerinde çalışan 3200 çocuk işçidir. Örneklem seçimine gidilmemiş ve evrenin tamamı alınmıştır. Veri toplama araçlarının uygulandığı günlerde çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden ve 18 yaş altında olan, amirinden izin alınabilen, iletişim kurulabilen 1000 çocuk işçiye ulaşılmıştır. Araştırma 05 Mart 2021 -01 Eylül 2021 tarihleri arasında, araştırmanın yapıldığı zamanda işyerlerinde çalışan ve çalışmaya katılmayı kabul eden 1000 çocuk işçiyle yapılmıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri, yaş, cinsiyet, memleket, aile özellikleri, çalışma alanları ve çalışma koşulları gibi sosyodemografik özelliklerini içeren 34 soruluk anket formu, 12 soruluk Genel Sağlık Anketi ve 52 soruluk Sağlıklı Yaşam Davranışları Ölçeği II ile toplanmıştır.

Araştırmacılar tarafından geliştirilen veri toplama formunun ilk bölümde katılımcıların demografik özellikleri ve bazı çalışma koşullarını içeren 34 soru yer almaktadır. Ankette sosyodemografik ve tanımlayıcı özelliklerin belirlenmesine yönelik 22 soru, Çalışma hayatı bilgilerine yönelik 12 soru sorulmuştur.

Genel Sağlık Anketi (GSA-12): 1972 yılında Goldberg tarafından 60 maddelik geliştirilen GSA, son haftalarda ortaya çıkmış ruhsal sorunların araştırılması ya da taranması amacıyla birçok dil ve kültüre uyarlanmıştır. Daha kısa bir anket elde etmek için yapılan çalışmalar sonucu 30, 28 ve 12 maddelik GSA'lar ortaya çıkmıştır.

Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması Kılıç (1996) tarafından yapılmıştır ve duyarlılığı 0.74, özgüllüğü 0,84 olarak hesaplanmıştır(75,76). GSA-12'de 12 soru vardır. Her bir soru son birkaç haftadaki belirtileri sorgular ve dörder seçenektir. Anket sorularına verilen yanıtlardan a ve b seçeneklerine "0", c ve d seçenekleri için "1" puan verilmekte ve katılımcılar 0-12 arasında puan alabilmektedir. Araştırmada "3 ve üzerinde" puan

alanlar, GSA-12 sonucuna göre ruhsal sorunlar açısından riskli grup olarak kabul edilmiştir(77). Her soru; hiçbir zaman- her zamanki kadar- her zamankinden sık- çok sık olmak üzere dört şıktan oluşmaktadır. Yanıtlar GSA el kitabında önerildiği şekilde (0-0-1-1) puanlanmıştır. 12 madde üzerinden deneklerin aldıkları puanlar düşük, orta ve yüksek puanlılar olarak gruplandırılmaktadır. GSA-12'yle vaka belirlemede iki puanı kesme noktası olarak kabul edilmektedir. Ölçekten 2'den az puan alanlar düşük, iki-üç arası puan alanlar orta, dört ve daha fazla puan alanlar yüksek puanlı olarak gruplanmaktadır. Başka bir deyişle orta-yüksek puanlılar vaka olarak kabul edilmektedir(78). Çalışmamızda 2 puanı kesme noktası kabul edip, 3 ve üzeri puan alanları riskli grup olarak kabul edilmiştir.

Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları Ölçeği II: Walker ve arkadaşları (1987)

tarafından geliştirilmiş ve 1996 yılında tekrar revize edilmiştir.

Bahar ve arkadaşları tarafından Türkçeye uyarlanmasına yönelik geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılan Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları Ölçeği II, bireyin sağlıklı yaşam biçimi ile ilişkili olarak sağlığı geliştiren davranışları ölçmektedir(79).

SYBDÖ-II ölçeğinde derecelendirme 4'lü likert şeklindedir. Hiçbir zaman (1 puan), bazen (2 puan), sık sık (3 puan), düzenli olarak (4 puan) olarak kabul edilmektedir. Ölçeğin tüm maddeleri olumludur. Ölçeğin tamamı için en düşük puan 52, en yüksek puan 208'dir. Ölçeğin toplam puanı, sağlıklı yaşam biçimi davranışları puanını vermektedir. Ölçek puanının artması, katılımcının sağlıklı yaşam biçimi davranışlarını daha olumlu değerlendirdiğini göstermektedir. Ölçeğin orijinaline ait güvenilirlik katsayısı 0.94; Bahar ve arkadaşlarının çalışmasında 0.92 olup, yüksek güvenilirlik derecesine sahiptir(79).

Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları Ölçeği II Alt Grupları: Ölçek toplam 52

maddeden oluşmakta ve 6 alt faktörü bulunmaktadır. Alt gruplar; sağlık sorumluluğu (3, 9, 15, 21, 27, 33, 39, 45, 51. madde), fiziksel aktivite (4, 10, 16, 22, 28, 34, 40, 46. madde), beslenme (2, 8, 14, 20, 26, 32, 38, 44, 50. madde), manevi gelişim (6, 12, 18, 24, 30, 36, 42, 48, 52. madde), kişilerarası ilişkiler (1, 7, 13, 19, 25, 31, 37, 43, 49. madde) ve stres yönetimidir (5, 11, 17, 23, 29, 35, 41, 47. madde).

Sağlık sorumluluğu: Kişinin sağlığıyla ilgili olarak koruyucu, önleyici ve sağlığı geliştiren davranışlara yönelik tutum ve davranış değişikliği göstermesidir. Sağlık sorumluluğu, bireyin kendi sağlık bakım kalitesine etki eder ve sağlığına ne düzeyde katıldığını belirler. Bireyin sağlığına ilişkin alabileceği sorumluluk düzeyi; -vücudunu ve kendini tanıması, sağlık ile ilgili değişiklikler ve sapmalar olduğunda bir hekime veya sağlık kuruluşuna

müracaat etmesi -düzenli aralıklarla tıbbi tetkikler yaptırması, tıbbi kontrollerin sıklık ve düzenine özen göstermesi -sağlıkla ilgili konularda kendini yenilemesi

-Sağlıkla ilgili konuları tartışması

- Sağlıkla ilgili yayınları takip etmesi

- Sağlığını izlemesi, iyiliğini hissetmesi

- Sağlıkla ilgili değişiklikler olduğunda gerekli önlemleri alması ile belirlenir(80,81,82).

Fiziksel Aktivite: İskelet kaslarının kasılması sonucunda üretilen, bazal düzeyin üzerinde enerji harcamayı gerektiren bedensel hareketler olarak tanımlanmaktadır. Bir başka tanıma göre, kaslara dinlenme seviyesi üzerinde uygulanan ve enerji harcanmasına sebep olan herhangi bir güç olarak tanımlanır(83). Sağlıklı yaşamak için temel faktörlerden biri de fiziksel aktivitedir. Dünya genelindeki meme kanseri, kolon kanseri ve diyabet vakalarının yaklaşık olarak %10-16'sına ve kalp hastalıklarının %22'sine sedanter yaşam tarzı sebep olmaktadır(84). Son yıllarda tüm dünyada mücadelesi yoğun bir şekilde devam eden, uzun süreli enerji dengesizliği sonucunda oluşan ve birçok hastalığın ortaya çıkmasına zemin hazırlayarak yaşam süresini ve kalitesini olumsuz yönde etkileyen şişmanlığın (obezite) en önemli sebeplerinden biri fiziksel aktivitenin yetersiz olmasıdır(85). Fiziksel aktivite ve egzersiz, tarih yaşamın bütün dönemlerinde önemli bir yer tutmuştur. Batı tarihçileri, egzersiz ve tıp arasındaki ilişkinin Herodicus, Hippocrates ve Galen dönemlerinden beri süregeldiği konusunda fikir birliği içerisindeyler(82,86).

Beslenme: Sağlığı korumak, geliştirmek ve yaşam kalitesini yükseltmek için vücudun gereksinimi olan besin öğelerini yeterli miktarlarda alması ve bu ürünlerin vücut tarafından kullanılması olarak tanımlanabilir(82).

Vücuttaki fonksiyonların harekete geçmesi için gerekli olan enerji besin maddelerinden sağlanır. Günlük olarak alınan besinler; su, karbonhidrat, protein, yağ, vitamin ve mineraller olmak üzere altı temel besin öğesinden oluşur. Su, yaşamı oluşturan ve devam ettiren ana besin maddesidir. Organizma faaliyetlerinin ve canlılığın sürdürülmesi için gerekli olan enerji ise besinlerdeki karbonhidratlardan, yağlardan ve proteinlerden karşılanır. Vitamin ve mineraller ise vücut içindeki biyokimyasal olaylarda kilit rol oynar(87).

Beslenme, uluslararası normlarda bir hak olarak ifade edilmekte ve aslında bir ülkenin beslenme durumu o ülkenin refah göstergelerinden biri olarak kabul edilmektedir. Toplumun ve bireylerin sağlıklı ve güçlü olarak yaşamasında, ekonomik ve sosyal yönden gelişmesinde, refah düzeyinin artmasında yeterli ve dengeli beslenme temel faktörlerdendir(87).

Manevi Gelişim: Yapılan araştırmaların büyük bir bölümü psikolojik durum ile fiziksel ve mental sağlık sonuçları arasında anlamlı ilişki kurmuştur. Araştırmalarda, kişinin ruhsal inançlarının sağlığı, uzun yaşamayı ve fiziksel hastalığın iyileşmesini pozitif olarak etkilediği görülmüştür. İnsanın davranışlarına yön veren güdü, insanın kendini gerçekleştirme isteğidir. Bu nedenle manevi gelişim ve beraberinde getirdiği kendini gerçekleştirme isteği sağlıklı yaşam biçimi davranışlarının uygulanmasında oldukça önemlidir(87,88).

Kişilerarası İlişkiler: İnsanın kendini, duygu ve düşüncelerini ifade etme ve başkalarını anlama yolu, iletişim olarak ifade edilir. Kişilerarası ilişkide en önemli nokta etkin bir iletişimin sağlanmasıdır. İnsan yaşamında esas olan ilişkidir. İnsanın temel gereksinimi ilişki gereksinimidir. İletişim bu ilişkiyi sağlayan araçlardan en önemlisidir(89).

Kişilerarası ilişkinin sağlıklı olarak yürütülmesinde aşağıdaki unsurlar önemli rol oynar.

- Algılama (bireyin genel deneyimleri olup, davranışın yönünü belirler)
- Değerler (değer sisteminde yas, cins, inanışlar rol oynar)
- Kültür (bireyin dünya görüşü, örf ve ananeler)
- Duygular (öfke, sevgi, şefkat ve kin duyguları)
- Sosyal konum

Kişilerarası ilişkilerde önemli noktalardan birisi aktif dinlemedir. Aktif dinleme bilgi alma, bilgi verme, bireyi tanıma, sorunlarını belirleme ve çözüm bulmada önemlidir. Kişilerarası desteği iyi olan bir birey sorunlarıyla daha iyi baş eder ve üretkenliği ve yaşam kalitesi de artar(87).

Stres Yönetimi: Stres, organizmanın bedensel ve ruhsal sınırlarının tehdit edilmesi ve zorlanması ile ortaya çıkan bir durumdur. Tehdit ve zorlanmalar karşısında canlı kendini korumaya yönelik bir tepki zincirini harekete geçirme özelliğine sahiptir. Bir tehlike ile yüz yüze gelen canlı başa çıkamayacağına inandığı bu tehlikeden uzaklaşmaya çalışır, başa çıkacağına inandığı tehlike ile savaşıyor ve böylelikle yeni duruma bir uyum sağlar. Fakat zaman zaman stres içinde olan bireyler kendilerine özen göstermez ve sağlıklarını tehlikeye atacak davranışlarda bulunabilirler. Bu davranışlar, vücudun genel işlevini, hastalıklarla savaşma yetisini etkiler ve hastalığın oluşmasına katkıda bulunabilir. Stres olumlu sağlık davranışlarını azaltıp, olumsuz sağlık davranışlarını artırarak sağlığı olumsuz etkiler(87,90).

3.4. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS 27.0 paket programı kullanılmıştır. Değerlendirmede frekans analizi, aritmetik ortalama, standart sapma ve standart hata kullanılmış olup, bağımsız

değişkenlerin karşılaştırılmasında ki-kare testi kullanılmıştır. Sonuçlar anlamlılık $p < 0,05$ düzeyinde değerlendirilmiştir.

3.5. Araştırma Etiği

Araştırma için Gaziantep Üniversitesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan ve Gaziantep Valiliği'nden izin alınmıştır. Ayrıca araştırmaya katılan çocuk işçilere çalışma hakkında açıklama yapıp İşyeri sahiplerinden ve araştırmaya katılanlardan sözlü ve yazılı onam alınarak çalışmaya katılmaları sağlanmıştır.

3.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma verileri Çalışılan Organize Sanayi bölgesine aittir. Mesai saatlerinde çalışan çocukların anket uygulaması işyeri sahipleri ve bazen de kendileri tarafından zaman kaybı olarak görüldü ve birçok kez ertelendi. Bazı çalışanlara velilerine onaylatmak üzere "Çocuk rıza formu" verildi ama birçok kişi formu geri getirmedi ve velilerin onayladığı belirtildi.

4. BULGULAR

Araştırmaya katılan çocuk işçilere ilişkin bulgular, istatistiksel analizler sunulmuştur.

Tablo 1. Çocuk İşçilerin Sosyodemografik Özellikleri

Yaş	Sayı	%
9-14 Yaş	186	18,6
15-18 Yaş	814	81,4
Öğrenim Durumu		
Okur-Yazar	26	2,6
İlkokul Mezunu	42	4,2
İlköğretime Devam Ediyor	122	12,2
Ortaokul Mezunu	364	36,4
Çıraklık Eğitim Lisesine Devam Ediyor	49	4,9
Liseye Devam Ediyor	313	31,3
Lise veya Dengi Okul Mezunu	84	8,4
Sosyal Güvence		
Yok	938	93,8
Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK)	46	4,6
Özel Sigorta	5	0,5
Yeşil kart	11	1,1
İkamet Durumu		
Aile	987	98,7
Arkadaşlarla Evde	1	0,1
Akrabalarının yanında	10	1,0
Yalnız Başına Evde	2	0,2
Baba Mesleği		
Çalışmıyor, İşsiz	69	6,9
İşçi	580	58,0
Memur	5	0,5
Çiftçi	20	2,0
Esnaf	117	11,7
Günlük Geçici İşçi	195	19,5
Vefat	14	1,4
Anne Mesleği		
Ev Hanımı	937	93,7
İşçi	22	2,2
Memur	6	0,6
Çiftçi	6	0,6
Esnaf	10	1,0
Günlük İşçi	16	1,6
Vefat	3	0,3
Baba Eğitim Durumu		
Okur Yazar Değil	23	2,3
Okur Yazar	24	2,4
İlkokul	402	40,2
Ortaokul	442	44,2
Lise	106	10,6
Üniversite Yüksekokul	3	0,3
Anne Eğitim Durumu		
Okur Yazar Değil	138	13,8
Okur Yazar	51	5,1
İlkokul	412	41,2
Ortaokul	336	33,6
Lise	57	5,7
Üniversite Yüksekokul	6	0,6
Toplam	1000	100

Araştırmaya katılan çocuk işçilerin %100'ü erkek, %18,6'sı 9-14 yaş arası, %81,4'ü 15-18 yaşları arasında, %36,4'ü ortaokul mezunu, %12,2'si ilköğretime, %4,9'u çıraklık eğitim lisesine, %31,3'ü liseye devam ediyor, %8,4'ü lise/dengi okul mezunudur. Çalışan çocuk işçilerin %93,8'inin sosyal güvencesi yok, %98,7'si aileleriyle yaşıyor, babaların %6,9'u çalışmıyor, %58'i İşçi, %11,7'si esnaf, %19,5'i günlük geçici işçi; annelerin %93,7'si ev hanımı, babaların %40,2'si ilkokul, %44,2'si ortaokul %10'u lise mezunu, annelerin %13,8'i okur-yazar değil, %41,2'si ilkokul, %33,6'sı ortaokul mezunudur.

Tablo 2. Çocuk İşçilerin Ailelerinin Sosyodemografik Özellikleri

Aile Mevcudu	Sayı	%
1-4 Kişi	365	36,5
5-8 Kişi	602	60,2
9-14 Kişi	33	3,3
Kardeş Sayısı (Kendisi Dahil)		
0-4 Kişi	744	74,4
5-11 Kişi	256	25,6
Anne Baba Durumu		
İkisi de Sağ Birlikte	976	97,6
İkisi de Sağ Ayrı	7	0,7
Baba Ölü Anne Sağ	13	1,3
Anne Ölü Baba Sağ	3	0,3
İkisi de Ölü	1	0,1
Ailede Çalışan Toplam Kişi Sayısı		
1-4 Kişi	925	92,5
5-8 Kişi	75	7,5
Çalışan Kardeş Sayısı		
0-3 Kişi	983	98,3
4-6 Kişi	17	1,7
Okuyan Kardeş Sayısı (Kendi Hariç)		
0-3 Kişi	933	93,3
4-10 Kişi	67	6,7
Aile Gelir Durumu		
Gelir Giderden Fazla	54	5,4
Gelir Gidere Eşit	476	47,6
Gelir Giderden Az	470	47,0
Köy-İlçeden İl Merkezine Göç Durumu		
Hayır	923	92,3
1-10 Yıl Önce Göç Edenler	64	6,4
11-20 Yıl Önce Göç Edenler	8	0,8
21-35 Yıl Önce Göç Edenler	5	0,5
Toplam	1000	100

Tablo 3. Çocuk İşçilerin Çalışma Özellikleri

Çalışılan Sektör	Sayı	%
Otomotiv	871	87,1
Diğer	129	12,9
Çalışma Nedeni		
Meslek Öğrenmek	417	41,7
Okuyamamış Olmak	13	1,3
Para Kazanmak	410	41,0
Aile İsteği	158	15,8
Dükkân Sahibi	1	0,1
Kendi İsteği	1	0,1
Çalışmayı Kimin İsteddiği		
Kendi	546	54,6
Anne	73	7,3
Baba	376	37,6
Akraba	5	0,5
Yaz Çıraklığı Durumu		
Evet	310	31,0
Hayır	690	69,0
İlk Çalışmaya Başlama Yaşı		
8-13 Yaş	407	40,7
14-18 Yaş	593	59,3
İş Yerinde Çalışma Süresi		
1 Yıdan az	301	30,1
1-3 Yıl	630	63,0
3 Yıdan Fazla	69	6,9
İş Yeri Sahibiyle Akrabalık Durumu		
Hayır	833	83,3
Evet	167	16,7
Toplam	1000	100

Tablo2’de çocuk işçilerin aileleri %36,5’i 1-4 kişi, %60,2’i 5-8 kişi, %3,3’ü 9-14 kişidir. Çocuk işçilerin kendisi dahil kardeş sayısı %74,4’ü 0-4 kişidir. Çocuk işçilerin %97,6’sının anne-babası sağ ve birlikte yaşıyor, %92,5’inin ailesinde toplam 1-4 kişi çalışmakta; çalışan kardeş sayısı;

%98,3'ünün 0-3 kişidir. Çalışan çocuk işçilerin kendileri hariç okuyan kardeş sayısı %93,3'ünün 0-3 kişidir. Çocuk işçilerin aile geliri %47,6'sının geliri giderine eşit, %47'sinin geliri giderinden azdır. Çocuk işçilerin %92,3'ü aileleri göç etmemiştir.

Tablo3'de Çocuk işçilerin %87,1'i otomotiv, %12,9'u diğer sektörlerde, %41,7'si meslek öğrenmek, %41'i para kazanmak, %15,8'i aile istediği için çalışmaktadır. Çocuk işçilerin %54,6'sı kendi isteği, %37,6'sı baba isteğiyle çalıştıklarını, %69'u yaz çırağı olmadığını ifade etmiştir. Çocuk işçilerin ilk çalışma yaşı; %40,7'sinin 8-13 yaş, %59,3'ünün 14-18 yaş ifade etmiş; işyerinde %30,1'i bir yıldan az, %63'ü 1-3 yıl arası çalıştıklarını, %83,3'ü işyeri sahibiyle akrabalıklarının olmadığını söylemiştir.

Tablo 4. Çocuk İşçilerin Sigara Kullanma ve Memnuniyet Dağılımı

Sigara Kullanma	Sayı	%
Hayır İçmiyorum	621	62,1
Günde 1-9 Tane	58	5,8
Günde 10-20 Tane	318	31,8
Günde 21 Tane ve Üzeri	3	0,3
İşyeri Memnuniyeti		
Az	377	37,7
Orta	472	47,2
Çok	151	15,1
Toplam	1000	100

Araştırmaya katılan çocuk işçilerin %62,1'i sigara kullanmıyor, %31,8'i günde 10-20 tane sigara kullanıyor, işyeri memnuniyeti %37,7'si az, %47,2'si orta, %15,1'i çok memnundur.

Tablo 5. Çocuk İşçilerin Günlük-Haftalık Çalışma Süresi Dağılımı

Günlük Çalışma Süresi	Sayı	%
8 Saatten Az	48	4,8
8-12 Saat	940	94,0
12 Saatten Fazla	12	1,2
Haftalık Çalışma Gün Sayısı		
2-5 Gün	270	27,0
6 Gün	714	71,4
7 gün	16	1,6
Haftalık Ücret		
20-80 ₺	14	1,4
100-250 ₺	199	19,9
300-500 ₺	659	65,9
500 ₺ Üzeri	128	12,8
Aylık Ücret		
80-500 ₺	32	3,2
600-1000 ₺	183	18,3
1200-2000 ₺	658	65,8
2000 ₺ Üzeri	127	12,7
Toplam	1000	100

Araştırmaya katılan çocuk işçilerin %94'ü günde 8-12 saat; %27'si haftada 2-5 gün, %71,4'ü haftada 6 gün çalışmakta, %19,9'u 100-250 ₺, %65,9'u 300-500 ₺ haftalık; %18,3'ü 600-1000 ₺, %65,8'i 1200-2000 ₺ aylık ücret almaktadır.

Tablo 6. Çocuk İşçilerin Vücut Kitle İndeksleri Dağılımı

Vücut Kitle İndeksi (VKİ)	Sayı	%e
≤18,5	133	13,3
18,5-24,99	793	79,3
25-29,99	71	7,1
30-34,99	2	0,2
35-44,99	1	0,1
Toplam	1000	100

Araştırmaya katılan çocuk işçilerin %13,3'ü zayıf, %79,3'ü normal, %7,1'i kiloludur.

Tablo 7. Çocuk İşçilerin İleride Yapmak İstedikleri İşlerin Dağılımı

İleride Ne İş Yapmak İstediği	Sayı	%
Esnaf	87	%
Memur	176	17,6
Asker	53	5,3
Otomotiv	663	66,3
Sporcu	10	1,0
Diğer	11	1,1
Toplam	1000	100

Araştırmaya katılan çocuklar ileride %8,7'si esnaf, %17,6'sı memur, %66,3'ü otomotiv sektöründe çalışmak istediğini söylemiştir.

Tablo 8. Çocuk İşçilerin Genel Sağlık Anketi Puan Dağılımı

GSA	Sayı	%
0-2 Puan	92	9,2
3-12 Puan	908	90,8
Toplam	1000	100,0

Araştırmaya katılan çocuklar genel sağlık anketinden %90,8'i 3 ve üzeri puan almıştır.

Tablo 9. Çocuk İşçilerin Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları Puan Dağılımı

SYDBÖ	Sayı	%
52-117 puan	504	50,4
118-191 puan	496	49,6
Toplam	1000	100

Çalışan çocuk işçilerin Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları Ölçeği ort. altında %50,4'tür. Üstünde %49,6'dır. Ölçekte alınan en düşük puan 52, en yüksek puan 191 olmuştur.

Tablo10. Çalışan Çocuk İşçilerin Genel Sağlık Anketi Dağılımı

Genel Sağlık Anketi Soruları	Çok Sık (1)		Her zaman kinden sık		Her zamanki kadar		Hiçbir Zaman		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Kendini baskı altında hissediyor musun?	104	10,4	364	36,4	393	39,3	139	13,9	1000	100
Endişeler nedeniyle uykusuzluğun var mı?	136	13,6	315	31,5	418	41,8	131	13,1	1000	100
Yaptığın işe kendini verebiliyor musun?	225	22,5	364	36,4	323	32,3	88	8,8	1000	100
İşe yaramadığını düşünüyor musun?	196	19,6	303	30,3	301	30,1	200	20,0	1000	100
Sorunlarla uğraşabilme gücün var mı?	196	19,6	348	34,8	295	29,5	161	16,1	1000	100
Kendini keyifsiz ve durgun görüyor musun?	176	17,6	307	30,7	319	31,9	198	19,8	1000	100
Zorlukları halledemeyecek gibi hissediyor musun?	170	17,0	303	30,3	287	28,7	240	24,0	1000	100
Kendini değersiz hissediyor musun?	188	18,8	282	28,2	288	28,8	242	24,2	1000	100
Günlük işlerden zevk alabiliyor musun?	196	19,6	293	29,3	320	32,0	191	19,1	1000	100
Karar vermekte zorlanıyor musun?	215	21,5	260	26,0	334	33,4	191	19,1	1000	100
Kendine karşı güven kaybın var mı?	229	22,9	331	33,1	235	23,5	205	20,5	1000	100
Kendini mutsuz hissediyor musun?	61	6,1	364	36,4	409	40,9	166	16,6	1000	100
Toplam	2092	17,4	3834	31,9	3922	32,6	2152	17,9	12000	100

Çocuk işçiler GSA-12'ye %17,4 "çok sık", %31,9 "her zamankinden sık", %32,6 "her zamanki kadar", %17,9 "Hiçbir Zaman" demiştir.

Tablo 11. Çalışan Çocuk İşçilerin SYBDÖ II'ye Göre Dağılımı

Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları Ölçek Soruları	Hiçbir Zaman (1)		Bazen (2)		Sık Sık (3)		Düzenli Olarak (4)		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1. Bana yakın olan kişilerle endişelerimi ve sorunlarımı tartışırım	144	14,4	723	72,3	72	7,2	61	6,1	1000	100
2. Sıvı ve katı yağ, kolesterolü düşük bir diyeti tercih ederim	520	52,0	317	31,7	143	14,3	20	2,0	1000	100
3. Doktora ya da bir sağlık görevlisine, vücudumdaki olağandışı belirti ve bulguları anlatırım	369	36,9	329	32,9	267	26,7	35	3,5	1000	100
4. Düzenli bir egzersiz programı yaparım	299	29,9	339	33,9	244	24,4	118	11,8	1000	100
5. Yeterince uyurum	239	23,9	296	29,6	315	31,5	150	15,0	1000	100
6. Olumlu yönde değiştiğimi ve geliştiğimi hissederim	180	18,0	332	33,2	301	30,1	187	18,7	1000	100
7. İnsanları başarıları için takdir ederim	217	21,7	348	34,8	270	27,0	165	16,5	1000	100
8. Şekeri ve tatluyu kısıtlarım	230	23,0	397	39,7	229	22,9	144	14,4	1000	100
9. Televizyonda sağlık geliştirici programları izler ve bu konularla ilgili kitapları okurum	292	29,2	355	35,5	224	22,4	129	12,9	1000	100
10. Haftada en az üç kez 20 dakika ve/veya daha uzun süreli egzersiz yaparım (hızlı yürüyüş, bisiklete binme, aerobik, dans gibi)	300	30,0	317	31,7	253	25,3	130	13,0	1000	100
11. Her gün rahatlamak için zaman ayırırım	265	26,5	338	33,8	268	26,8	129	12,9	1000	100
12. Yaşamımın bir amacı olduğuna inanırım	231	23,1	379	37,9	258	25,8	132	13,2	1000	100
13. İnsanlarla anlamlı ve doyumsuz ilişkiler sürdürürüm	233	23,3	355	35,5	286	28,6	126	12,6	1000	100
14. Her gün 6-11 öğün ekmek, tahıl, pirinç ve makarna yerim	227	22,7	374	37,4	280	28,0	119	11,9	1000	100
15. Sağlık personeline önerilerini anlamak için soru sorarım	221	22,1	371	37,1	268	26,8	140	14,0	1000	100
16. Hafif ve orta düzeyde egzersiz yaparım (Örneğin haftada 5 kez ya da daha fazla yürürüm)	220	22,0	372	37,2	281	28,1	127	12,7	1000	100
17. Yaşamımda değiştiremeyeceğim şeyleri kabullenirim	245	24,5	338	33,8	290	29,0	127	12,7	1000	100
18. Geleceğe umutla bakarım	203	20,3	354	35,4	284	28,4	159	15,9	1000	100
19. Yakın arkadaşlarıma zaman ayırırım	211	21,1	352	35,2	301	30,1	136	13,6	1000	100
20. Her gün 2-4 öğün meyve yerim	240	24,0	376	37,6	254	25,4	130	13,0	1000	100
21. Her zaman gittiğim sağlık personelinin önerileri ile ilgili sorularım olduğunda başka bir sağlık personeline danışırım	294	29,4	331	33,1	236	23,6	139	13,9	1000	100
22. Boş zamanlarımda yürüme, dans etme, bisiklete binme gibi eğlendirici fizik aktiviteler yaparım	257	25,7	348	34,8	246	24,6	149	14,9	1000	100
23. Uyumadan önce güzel şeyler düşünürüm	226	22,6	352	35,2	281	28,1	141	14,1	1000	100
24. Kendimle barışık ve kendimi yeterli hissederim	214	21,4	388	38,8	267	26,7	131	13,1	1000	100
25. Başkalarına ilgi, sevgi ve yakınlık göstermek benim için kolaydır	225	22,5	356	35,6	298	29,8	121	12,1	1000	100
26. Her gün 3-5 öğün sebze yerim	222	22,2	372	37,2	276	27,6	130	13,0	1000	100
27. Sağlık sorunlarımı sağlık personeline danışırım	222	22,2	349	34,9	288	28,8	141	14,1	1000	100
28. Haftada en az üç kez kas güçlendirme egzersizleri yaparım	240	24,0	370	37,0	244	24,4	146	14,6	1000	100
29. Stresimi kontrol etmek için uygun yöntemleri kullanırım	237	23,7	348	34,8	266	26,6	149	14,9	1000	100
30. Hayatımdaki uzun vadeli amaçlar için çalışırım	196	19,6	367	36,7	277	27,7	160	16,0	1000	100
31. Sevdiğim kişilerle kucaklaşıyorum	204	20,4	370	37,0	269	26,9	157	15,7	1000	100
32. Her gün 3-4 kez süt, yoğurt veya peynir yerim	240	24,0	371	37,1	258	25,8	131	13,1	1000	100
33. Vücudumu fiziksel değişiklikler, tehlikeli bulgular bakımından ayda en az bir kez kontrol ederim	216	21,6	380	38,0	281	28,1	123	12,3	1000	100
34. Günlük işler sırasında egzersiz yaparım (örneğin, yemeğe yürüyerek giderim, asansör yerine merdiven kullanırım, arabımı uzağa park ederim)	294	29,4	327	32,7	256	25,6	123	12,3	1000	100
35. İş ve eğlence zamanımı dengelerim	247	24,7	384	38,4	258	25,8	111	11,1	1000	100
36. Her gün yapacak değişiklik ve ilginç şeyler bulurum	222	22,2	406	40,6	262	26,2	110	11,0	1000	100
37. Yakın dostlar edinmek için çaba harcarım	233	23,3	360	36,0	287	28,7	120	12,0	1000	100
38. Her gün et, tavuk, balık, kuru bakliyat, yumurta, çerez türü gıdalardan 3-4 porsiyon yerim	250	25,0	361	36,1	270	27,0	119	11,9	1000	100
39. Kendime nasıl daha iyi bakabileceğim konusunda sağlık personeline danışırım	233	23,3	386	38,6	269	26,9	112	11,2	1000	100
40. Egzersiz yaparken nabız ve kalp atışlarımı kontrol ederim	234	23,4	367	36,7	299	29,9	100	10,0	1000	100
41. Günde 15-20 dakika gevşeyebilmek, rahatlayabilmek için uygulamalar yaparım	238	23,8	363	36,3	297	29,7	102	10,2	1000	100
42. Yaşamımda benim için önemli olan şeylerin farkındayım	214	21,4	440	44,0	258	25,8	88	8,8	1000	100
43. Benzer sorunu olan kişilerden destek alırım	251	25,1	351	35,1	289	28,9	109	10,9	1000	100
44. Gıda paketlerinin üzerindeki besin, yağ ve sodyum içeriklerini belirleyen etiketleri okurum	278	27,8	376	37,6	249	24,9	97	9,7	1000	100
45. Bireysel sağlık bakımı ile ilgili eğitim programlarına katılırım	298	29,8	340	34,0	248	24,8	114	11,4	1000	100
46. Kalp atımım hızlanana kadar egzersiz yaparım	252	25,2	321	32,1	292	29,2	135	13,5	1000	100
47. Yorulmaktan kendimi korurum	236	23,6	314	31,4	268	26,8	182	18,2	1000	100
48. İlahi bir gücün varlığına inanırım	187	18,7	305	30,5	275	27,5	233	23,3	1000	100
49. Konuşarak ve uzlaşarak çatışmaları çözerim	193	19,3	326	32,6	300	30,0	181	18,1	1000	100
50. Kahvaltı yaparım	229	22,9	357	35,7	274	27,4	140	14,0	1000	100
51. Gereklinim duyduğumda başkalarından danışmanlık ve rehberlik alırım	247	24,7	424	42,4	237	23,7	92	9,2	1000	100
52. Yeni deneyimlere ve durumlara açığım	266	26,6	442	44,2	205	20,5	87	8,7	1000	100
Toplam	12681	24,3	19014	36,5	13668	26,2	6637	12,7	52000	100

Araştırmaya katılan çocuk işçilerin SYBDÖ-II'ye “hiçbir zaman” %24,3, “bazen” %36,5, “sık-sık” %26,2, “düzenli” %12,7’dir.

Tablo 12. Çocuk İşçilerin Çalışma Nedenlerine Göre Sosyodemografik Dağılımı

Neden Çalışıyorsunuz?	Meslek Öğrenmek		Okuyamamış Olmak		Para kazanmak için		Ailem İstedığı İçin		Diğer		Toplam		İstatistik
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Yaş													
9-14	99	23,70	4	30,80	55	13,40	28	17,70	0	0,00	186	18,60	P: 0,003 sd : 4 X ² : 16,37
15-19	318	76,30	9	69,20	355	86,60	130	82,30	2	100,0	814	81,40	
Öğrenim Durumu													
Okur yazar	12	2,90	3	23,10	9	2,20	2	1,30	0	0,00	26	2,60	P:0,000 sd: 24 X ² : 139,818
İlkokul mezunu	35	8,40	0	0,00	6	1,50	0	0,00	1	50,00	42	4,20	
İlköğrenime devam ediyor	62	14,90	1	7,70	36	8,80	23	14,60	0	0,00	122	12,20	
Ortaokul mezunu	138	33,10	4	30,80	156	38,00	66	41,80	0	0,00	364	36,40	
Çıranklık eğitim lisesine devam ediyor	32	7,70	5	38,50	10	2,40	2	1,30	0	0,00	49	4,90	
Liseye devam ediyor	115	27,60	0	0,00	148	36,10	49	31,00	1	50,00	313	31,30	
Lise veya dengi okul mezunu	23	5,50	0	0,00	45	11,00	16	10,10	0	0,00	84	8,40	
Vücut Kitle İndeksi													
Zayıf (18,4)	35	8,40	1	7,70	69	16,80	27	17,10	0	0,00	132	13,20	P: 0,008 sd: 16 X ² :32,619
Normal (18,5-24,99)	335	80,30	12	92,30	319	77,80	126	79,70	2	100,0	794	79,40	
Kilolu (25,00-29,99)	46	11,00	0	0,00	20	4,90	5	3,20	0	0,00	71	7,10	
Şişman (30,00-34,99)	1	0,20	0	0,00	1	0,20	0	0,00	0	0,00	2	0,20	
Obez (35,00-44,99)	0	0,00	0	0,00	1	0,20	0	0,00	0	0,00	1	0,10	
Sosyal Güvence													
Yok	373	89,40	10	76,90	398	97,10	156	98,70	1	50,00	938	93,80	P: 0,000 sd: 12 X ² : 104,069
SSK	38	9,10	2	15,40	6	1,50	0	0,00	0	0,00	46	4,60	
Özel sigorta	4	1,00	1	7,70	0	0,00	0	0,00	0	0,00	5	0,50	
Yeşil kart	2	0,50	0	0,00	6	1,50	2	1,30	1	50,00	11	1,10	
Baba Eğitimi													
Okur-yazar değil	7	1,70	1	7,70	10	2,40	5	3,20	0	0,00	23	2,30	P: 0,000 sd: 20 X ² : 203,837
Okur-yazar	21	5,00	0	0,00	3	0,70	0	0,00	0	0,00	24	2,40	
İlkokul	172	41,20	3	23,10	169	41,20	58	36,70	0	0,00	402	40,20	
Ortaokul	186	44,60	7	53,80	171	41,70	77	48,70	1	50,00	442	44,20	
Lise	30	7,20	2	15,40	57	13,90	17	10,80	0	0,00	106	10,60	
Üniversite-yüksek okul	1	0,20	0	0,00	0	0,00	1	0,60	1	50,00	3	0,30	
Anne Eğitimi													
Okur-yazar değil	29	7,00	0	0,00	66	16,10	43	27,20	0	0,00	138	13,80	P:0,000 sd: 20 X ² : 192,298
Okur-yazar	40	9,60	2	15,40	6	1,50	2	1,30	1	50,00	51	5,10	
İlkokul	183	43,90	6	46,20	175	42,70	48	30,40	0	0,00	412	41,20	
Ortaokul	149	35,70	3	23,10	134	32,70	50	31,60	0	0,00	336	33,60	
Lise	14	3,40	1	7,70	29	7,10	13	8,20	0	0,00	57	5,70	
Üniversite-yüksek okul	2	0,50	1	7,70	0	0,00	2	1,30	1	50,00	6	0,60	
Kardeş Sayısı (Kendisi Dahil)													
0-4 kişi	317	76,00	5	38,50	315	76,80	106	67,10	1	50,00	744	74,40	P: 0,003 sd: 4 X ² : 15,720
5-11 kişi	100,0	24,00	8	61,50	95	23,20	52	32,90	1	50,00	256	25,60	
Ailede çalışan kişi sayısı													
1-4 kişi	401	96,20	11	84,60	381	92,90	130	82,30	2	100,0	925	92,50	P: 0,000 sd: 4 X ² : 33,295
5-8 kişi	16	3,80	2	15,40	29	7,10	28	17,70	0	0,00	75	7,50	
Aile Gelir Durumu													
Gelir giderden fazla	36	8,60	5	38,50	5	1,20	7	4,40	1	50,00	54	5,40	P: 0,000 sd: 8 X ² : 68,015
Gelir gidere eşit	176	42,20	6	46,20	203	49,50	90	57,00	1	50,00	476	47,60	
Gelir giderden az	205	49,20	2	15,40	202	49,30	61	38,60	0	0,00	470	47,00	
Şu anda kimin yanında kalıyorsunuz													
Aile	413	99,00	12	92,30	403	98,30	156	98,70	2	100,0	986	98,60	P: 0,000 sd: 16 X ² : 78,700
Arkadaşlarımla evde	0	0,00	1	7,70	0	0,00	0	0,00	0	0,00	1	0,10	
Akrabalarımın yanında	1	0,20	0	0,00	2	0,50	0	0,00	0	0,00	3	0,30	
Yalnız başıma evde	1	0,20	0	0,00	1	0,20	0	0,00	0	0,00	2	0,20	
Diğer	2	0,50	0	0,00	4	1,00	2	1,30	0	0,00	8	0,80	
Toplam	417	100,0	13	100,0	410	100,0	158	100,0	2	100,0	1000	100,0	

Tablo 13. Çocuk İşçilerin Çalışmalarını Kim İstedğine Göre Dağılımı

Çalışmanı Kim İstedi	Kendim		Annem		Babam		Akrabalarım		Diğer		Toplam		İstatistik
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Yaş													
9-14	81	14,80	14	19,20	90	23,90	0	0,00	1	25,00	186	18,60	P: 0,014 sd: 4
15-19	465	85,20	59	80,80	286	76,10	1	100,0	3	75,00	814	81,40	X ² : 12,536
Oğrenim Durumu													
Okur-yazar	12	2,20	0	0,00	14	3,70	0	0,00	0	0,00	26	2,60	P: 0,000
İlkokul mezunu	18	3,30	1	1,40	23	6,10	0	0,00	0	0,00	42	4,20	sd: 24
İlköğrenime devam ediyor	51	9,30	9	12,30	62	16,50	0	0,00	0	0,00	122	12,20	X ² : 78,797
Ortaokul mezunu	208	38,10	20	27,40	134	35,60	0	0,00	2	50,00	364	36,40	
Çıraklık eğitim lisanesine devam ediyor	38	7,00	3	4,10	6	1,60	1	100,0	1	25,00	49	4,90	
Liseye devam ediyor	183	33,50	24	32,90	105	27,90	0	0,00	1	25,00	313	31,30	
Lise veya dengi okul mezunu	36	6,60	16	21,90	32	8,50	0	0,00	0	0,00	84	8,40	
Sosyal Güvence													
Yok	497	91,00	70	95,90	366	97,30	1	100,0,0	4	100,0	938	93,80	P: 0,027
SSK	40	7,30	1	1,40	5	1,30	0	0,00	0	0,00	46	4,60	sd: 12
Özel sigorta	3	0,50	0	0,00	2	0,50	0	0,00	0	0,00	5	0,50	X ² : 23,028
Yeşil kart	6	1,10	2	2,70	3	0,80	0	0,00	0	0,00	11	1,10	
Baba Eğitimi													
Okur-yazar değil	11	2,00	5	6,80	7	1,90	0	0,00	0	0,00	23	2,30	P: 0,000
Okur-yazar	17	3,10	0	0,00	7	1,90	0	0,00	0	0,00	24	2,40	sd: 20 X ² :
İlkokul	235	43,00	23	31,50	142	37,80	0	0,00	2	50,00	402	40,20	101,941
Ortaokul	228	41,80	33	45,20	179	47,60	1	100,0	1	25,00	442	44,20	
Lise	54	9,90	12	16,40	40	10,60	0	0,00	0	0,00	106	10,60	
Üniversite-Yüksek okul	1	0,20	0	0,00	1	0,30	0	0,00	1	25,00	3	0,30	
Anne Eğitimi													
Okur-yazar değil	54	9,90	21	28,80	62	16,50	0	0,00	1	25,00	138	13,80	P: 0,000
Okur-yazar	35	6,40	0	0,00	16	4,30	0	0,00	0	0,00	51	5,10	sd: 20
İlkokul	250	45,80	22	30,10	140	37,20	0	0,00	0	0,00	412	41,20	X ² : 85,204
Ortaokul	180	33,00	26	35,60	128	34,00	1	100,0	1	25,00	336	33,60	
Lise	23	4,20	4	5,50	29	7,70	0	0,00	1	25,00	57	5,70	
Üniversite-Yüksek okul	4	0,70	0	0,00	1	0,30	0	0,00	1	25,00	6	0,60	
Kardeş Sayısı (Kendisi Dahil)													
0-4 kişi	440	80,60	49	67,10	250	66,50	1	100,0,0	4	100,0	744	74,40	P: 0,000 sd: 4
5-11 kişi	106	19,40	24	32,90	126	33,50	0	0,00	0	0,00	256	25,60	X ² : 27,074
Ailede çalışan kişi sayısı													
1-4 kişi	528	96,70	58	79,50	334	88,80	1	100,0	4	100,0	925	92,50	P: 0,000 sd: 4
5-8 kişi	18	3,30	15	20,50	42	11,20	0	0,00	0	0,00	75	7,50	X ² : 39,526
Aile Geliri													
Gelir giderden fazla	28	5,10	2	2,70	23	6,10	0	0,00	1	25,00	54	5,40	P: 0,000
Gelir gidere eşit	219	40,10	40	54,80	216	57,40	0	0,00	1	25,00	476	47,60	sd: 8
Gelir giderden az	299	54,80	31	42,50	137	36,40	1	100,0	2	50,00	470	47,00	X ² : 36,933
Şu anda kimin yanında kalıyor													
Aile	538	98,50	73	100,0	372	98,90	0	0,00	3	75,00	986	98,60	P: 0,000
Arkadaşlarımla evde	1	0,20	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	1	0,10	sd: 16 X ² :
Akrabalarımın yanında	2	0,40	0	0,00	0	0,00	1	100,0	0	0,00	3	0,30	364,988
Yalnız başıma evde	1	0,20	0	0,00	1	0,30	0	0,00	0	0,00	2	0,20	
Diğer	4	0,70	0	0,00	3	0,80	0	0,00	1	25,00	8	0,80	
Toplam	546	100,0	73	100,0	376	100,0	1	100,0	4	100,0	100,0	100,0	

Tablo 14. Çocuk İşçilerin İlk Çalışma Yaşları ve Çalışma Sürelerine Göre Dağılımı

İlk Çalışmaya Başlama Yaş	8-13 Yaş		14-18 Yaş		Toplam		İstatistik P: 0,000 sd: 6 X²: 330,377	İş yerinde çalışma süresi		1 Yıldan Az		1-3 Yıl		3 Yıldan Fazla		Toplam		İstatistik P: 0,000 sd: 12 X²: 95,348
	Öğrenim Durumu	Sayı	%	Sayı	%	Sayı		%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	
Okur-yazar	23	5,70	3	0,50	26	2,60		Okur-yazar	6	2,00	14	2,20	6	8,70	26	2,60		
İlkokul mezunu	41	10,10	1	0,20	42	4,20		İlkokul mezunu	9	3,00	26	4,10	7	10,10	42	4,20		
İlköğrenime devam ediyor	119	29,20	3	0,50	122	12,20		İlköğrenime devam ediyor	66	21,90	50	7,90	6	8,70	122	12,20		
Ortaokul mezunu	130	31,90	234	39,50	364	36,40		Ortaokul mezunu	112	37,20	224	35,60	28	40,60	364	36,40		
Çıraklık eğitim lisensine devam	21	5,20	28	4,70	49	4,90		Çıraklık eğitim	17	5,60	22	3,50	10	14,50	49	4,90		
Liseye devam ediyor	60	14,70	253	42,70	313	31,30		Liseye devam ediyor	75	24,90	233	37,00	5	7,20	313	31,30		
Lise veya dengi okul mezunu	13	3,20	71	12,00	84	8,40		Lise veya dengi okul mezunu	16	5,30	61	9,70	7	10,10	84	8,40		
Sosyal Güvence								Sosyal Güvence										
Yok	384	94,30	554	93,40	938	93,80	P: 0,054 sd: 3 X²: 7,647	Yok	279	92,70	597	94,80	62	89,90	938	93,80		P: 0,083 sd: 6 X²: 11,168
SSK	13	3,20	33	5,60	46	4,60		SSK	18	6,00	24	3,80	4	5,80	46	4,60		
Özel sigorta	2	0,50	3	0,50	5	0,50		Özel sigorta	1	0,30	2	0,30	2	2,90	5	0,50		
Yeşil kart	8	2,00	3	0,50	11	1,10		Yeşil kart	3	1,00	7	1,10	1	1,40	11	1,10		
Baba Eğitim Durumu								Baba Eğitim Durumu										
Okur-yazar değil	15	3,70	8	1,30	23	2,30	P: 0,023 sd: 5 X²: 12,988	Okur-yazar değil	9	3,00	12	1,90	2	2,90	23	2,30		P: 0,707 sd: 10 X²: 7,198
Okur-yazar	14	3,40	10	1,70	24	2,40		Okur-yazar	7	2,30	14	2,20	3	4,30	24	2,40		
İlkokul	172	42,30	230	38,80	402	40,20		İlkokul	110	36,50	259	41,10	33	47,80	402	40,20		
Ortaokul	161	39,60	281	47,40	442	44,20		Ortaokul	144	47,80	273	43,30	25	36,20	442	44,20		
Lise	44	10,80	62	10,50	106	10,60		Lise	30	10,00	70	11,10	6	8,70	106	10,60		
Üniversite-Yüksek okul	1	0,20	2	0,30	3	0,30		Üniversite- Yüksek okul	1	0,30	2	0,30	0	0,00	3	0,30		
Anne Eğitim Durumu								Anne Eğitim Durumu										
Okur-yazar değil	53	13,00	85	14,30	138	13,80	P: 0,000 sd: 5 X²: 30,333	Okur-yazar değil	43	14,30	90	14,30	5	7,20	138	13,80		P: 0,392 sd: 10 X²: 10,573
Okur-yazar	39	9,60	12	2,00	51	5,10		Okur-yazar	16	5,30	27	4,30	8	11,60	51	5,10		
İlkokul	166	40,80	246	41,50	412	41,20		İlkokul	120	39,90	263	41,70	29	42,00	412	41,20		
Ortaokul	126	31,00	210	35,40	336	33,60		Ortaokul	103	34,20	209	33,20	24	34,80	336	33,60		
Lise	22	5,40	35	5,90	57	5,70		Lise	18	6,00	36	5,70	3	4,30	57	5,70		
Üniversite-Yüksek okul	1	0,20	5	0,80	6	0,60		Üniversite- Yüksek okul	1	0,30	5	0,80	0	0,00	6	0,60		
Ailedeki Kişi Sayısı								Ailedeki Kişi Sayısı										
1-4 kişi	109	26,80	256	43,20	365	36,50	P: 0,000 sd: 2 X²: 42,608	1-4 kişi	98	32,60	249	39,50	18	26,10	365	36,50		P: 0,000 sd: 4 X²: 22,491
5-8 kişi	272	66,80	330	55,60	602	60,20		5-8 kişi	196	65,10	363	57,60	43	62,30	602	60,20		
9-14 kişi	26	6,40	7	1,20	33	3,30		9-14 kişi	7	2,30	18	2,90	8	11,60	33	3,30		
Kardeş Sayısı (Kendisi Dahil)								Kardeş Sayısı (Kendisi Dahil)										
0-4 kişi	269	66,10	475	80,10	744	74,40	P: 0,000 sd: 1X²:24,864	0-4 kişi	230	76,40	471	74,80	43	62,30	744	74,40		P: 0,051 sd: 2 X²: 5,971
5-11 kişi	138	33,90	118	19,90	256	25,60		5-11 kişi	71	23,60	159	25,20	26	37,70	256	25,60		
Okuyan Kardeşler								Okuyan Kardeşler										
0-3 kişi	353	86,70	580	97,80	933	93,30	P: 0,000 sd: 1 X²: 47,361	0-3 kişi	288	95,70	592	94,00	53	76,80	933	93,30		P: 0,000 sd: 2 X²: 33,189
4-10 kişi	54	13,30	13	2,20	67	6,70		4-10 kişi	13	4,30	38	6,00	16	23,20	67	6,70		
Ailede çalışan 18 yaş altı kardeş sayısı (kendisi hariç)								Ailede çalışan 18 yaş altı kardeş sayısı (kendisi hariç)										
0	91	22,40	58	9,80	149	14,90	P: 0,000 sd: 6 X²: 44,584	0	35	11,60	97	15,40	17	24,60	149	14,90		P: 0,263 sd: 12 X²: 14,622
1 kişi	213	52,30	415	70,00	628	62,80		1 kişi	199	66,10	388	61,60	41	59,40	628	62,80		
2 kişi	80	19,70	103	17,40	183	18,30		2 kişi	54	17,90	118	18,70	11	15,90	183	18,30		
3 kişi	15	3,70	8	1,30	23	2,30		3 kişi	5	1,70	18	2,90	0	0,00	23	2,30		
4 kişi	5	1,20	5	0,80	10	1,00		4 kişi	4	1,30	6	1,00	0	0,00	10	1,00		
5 kişi	1	0,20	2	0,30	3	0,30		5 kişi	2	0,70	1	0,20	0	0,00	3	0,30		
6 kişi	2	0,50	2	0,30	4	0,40		6 kişi	2	0,70	2	0,30	0	0,00	4	0,40		
Aile Gelir Durumu								Aile Gelir Durumu										
Gelir giderden fazla	32	7,90	22	3,70	54	5,40	P: 0,000 X²: 26,437	Gelir giderden fazla	16	5,30	31	4,90	7	10,10	54	5,40		P: 0,296 X²: 4,918
Gelir gidere eşit	221	54,30	255	43,00	476	47,60		Gelir gidere eşit	140	46,50	300	47,60	36	52,20	476	47,60		
Gelir giderden az	154	37,80	316	53,30	470	47,00		Gelir giderden az	145	48,20	299	47,50	26	37,70	470	47,00		
Toplam	407	100,0	593	100,0	100,0	100,0		Toplam	301	100,0	630	100,0	69	100,0	100,0	100,0		

Tablo 11’de çalışan çocuk işçilerin çalışmalarını kimin istediğine %54,6’sı kendisinin, %7,3’ü annelerinin, %37,6’sı baba isteğiyle çalışmayı başladıklarını belirtmişlerdir. Çalışmalarını kimin istediğiyle sosyodemografik dağılım arasında anlamlı ilişki bulunmuştur($p<0,05$).

Tablo 12’de göre çocuk işçilerin 9-14 yaş aralığındaki çocuk işçilerin sayısı 186 toplam çalışanların %18,6’sıdır. 15-19 yaş aralığındaki çocuk işçiler 814 kişi olup %81,4’dür. Çalışan çocuk işçilerin %41,7’si meslek öğrenmek, %41’i para kazanmak, %15,8’i ailesi istediği için, %1,3’ü okuyamadığı için çalıştığını ifade etmiştir. Çalışma nedenleri ile sosyodemografik özellikler arasında anlamlı ilişki vardır ($p<0,05$).

Tablo 13’de çalışmaya başlama yaşında çalışanların %40,7’si 8-13 yaş, %59,3’ü 14-18 yaş arasındadır. Çalışmaya başlama yaşı ile aile geliri arasında anlamlı ilişki vardır($p<0,05$). İş yerinde çalışma süresi %30,1’i bir yıldan az, %63’ü 1-3 yıl arası, %6,9’u 3 yıldan fazla işyerinde çalışma öyküsü vardır. Öğrenim durumları ile çalıştıkları süre arasındaki ilişki anlamlıdır ($p<0,05$). İş yerinde çalışma süreleriyle sosyal güvence, baba eğitimi, anne eğitimi, ailedeki kişi sayısı, kardeş sayısı, okuyan kardeşler, ailede çalışan 18 yaş altı kardeş sayısı, aile geliri arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır($p>0,05$).

Tablo 14’e göre çocuk işçilerin %4,8’i günde 8 saatten az, %94’ü 8-12 saat arası, %1,2’si 12 saatten fazla çalıştığını ifade etmiştir. Çocuk işçilerin; ailede çalışan 18 yaş altı kardeş sayısı ve ailedeki kişi sayısı, günlük çalışma süresi arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır($p>0,05$). Çalışan çocukların; şu anda kimin yanında kaldığı, aile geliri, kardeş sayısı, okuyan kardeş sayısı, ailedeki kişi sayısı, anne eğitimi, baba eğitimi, sosyal güvence, vücut kitle indeksi, öğrenim durumu, yaşları ile günlük çalışma süreleri arasında anlamlı ilişki vardır($p<0,05$). Çalışan çocuk işçilerin %26,8’i haftada 5 gün, %71,4’ü haftada 6 gün, %1,6’sı haftada 7 gün çalıştığını ifade etmiştir. Çalışan çocuk işçilerin haftalık çalışma süreleri ile sosyodemografik özellikleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur($p<0,05$).

Tablo 15. Çocuk İşçilerin Genel Sağlık Anketine Göre Sosyodemografik Dağılımı

GSA	0-2 Puan		3-12 Puan		Toplam		İstatistik
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Yaş							P: < 0,001 sd: 1
9-14	49	26,3	43	5,3	92	9,2	X ² : 80,398
15-19	137	73,7	771	94,7	908	90,8	
Öğrenim Durumu							
Okur-yazar	6	6,5	20	2,2	26	2,6	P: < 0,001 sd: 6 X ² : 149,683
İlkokul mezunu	15	16,3	27	3,0	42	4,2	
İlköğrenime devam ediyor	38	41,3	84	9,3	122	12,2	
Ortaokul mezunu	22	23,9	342	37,7	364	36,4	
Çıraklık eğitim lisesine devam ediyor	7	7,6	42	4,6	49	4,9	
Liseye devam ediyor	2	2,2	311	34,3	313	31,3	
Lise veya dengi okul mezunu	2	2,2	82	9,0	84	8,4	
Vücut Kitle İndeksi							
1-Zayıf (18,4)	3	3,3	129	14,2	132	13,2	P: < 0,001 sd: 4 X ² : 38,126
2- Normal (18,5-24,99)	69	75,0	725	79,8	794	79,4	
3- Kilolu (25,00-29,99)	19	20,7	52	5,7	71	7,1	
4- Şişman (30,00-34,99)	1	1,1	1	0,1	2	0,2	
5- Obez (35,00-44,99)	0	0,0	1	0,1	1	0,1	
Baba Mesleği							
Çalışmıyor İşsiz	14	15,2	55	6,1	69	6,9	P: < 0,001 sd: 6 X ² : 116,535
İşçi	26	28,3	554	61,0	580	58,0	
Memur	1	1,1	4	0,4	5	0,5	
Çiftçi	8	8,7	12	1,3	20	2,0	
Esnaf	35	38,0	82	9,0	117	11,7	
Günlük Geçici İşçi	7	7,6	188	20,7	195	19,5	
Vefat	1	1,1	13	1,4	14	1,4	
Anne Eğitim Durumu							
Okur-yazar değil	4	4,3	134	14,8	138	13,8	P: < 0,001 sd: 5 X ² : 87,403
Okur-yazar	22	23,9	29	3,2	51	5,1	
İlkokul	37	40,2	375	41,3	412	41,2	
Ortaokul	27	29,3	309	34,0	336	33,6	
Lise	0	0,0	57	6,3	57	5,7	
Üniversite-Yüksek okul	2	2,2	4	0,4	6	0,6	
Kardeş Sayısı (Kendisi Dahil)							
0-4 kişi	49	53,3	695	76,5	744	74,4	P: < 0,001 sd: 1 X ² : 23,772
5-11 kişi	43	46,7	213	23,5	256	25,6	
Aile Gelir Durumu							
Gelir giderden fazla	14	15,2	40	4,4	54	5,4	P: < 0,001 sd: 2 X ² : 36,917
Gelir gidere eşit	58	63,0	418	46,0	476	47,6	
Gelir giderden az	20	21,7	450	49,6	470	47,0	
Günlük Çalışma Süresi							
8 Saatten Az	14	15,2	34	3,7	48	4,8	P: < 0,001 sd: 2 X ² : 25,039
8-12 Saat	78	84,8	862	94,9	940	94,0	
12 Saatten Fazla	0	0,0	12	1,3	12	1,2	
Toplam	92	100,0	908	100,0	1000	100,0	
Toplam (%)	9,2		90,8		100		

Tablo 16. Sağlıklı Yaşam Biçimine Göre Sosyodemografik, Çalışma Süresi Dağılımı

SYDBÖ	52-117 Puan Arası		118-191 Puan Arası		Toplam		İstatistik
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Yaş							
9-14	89	17,7	97	19,6	186	18,6	P: 0,441 sd: 1 X ² : 0,595
15-19	415	82,3	399	80,4	814	81,4	
Öğrenim Durumu							
Okur-yazar	17	3,4	9	1,8	26	2,6	P: 0,374 sd: 6 X ² : 6,456
İlkokul mezunu	18	3,6	24	4,8	42	4,2	
İlköğrenime devam ediyor	59	11,7	63	12,7	122	12,2	
Ortaokul mezunu	186	36,9	178	35,9	364	36,4	
Çıraklık eğitim lisesine devam ediyor	25	5,0	24	4,8	49	4,9	
Liseye devam ediyor	150	29,8	163	32,9	313	31,3	
Lise veya dengi okul mezunu	49	9,7	35	7,1	84	8,4	
Vücut Kitle İndeksi							
1-Zayıf (18,4)	58	11,5	74	14,9	132	13,2	P: 0,410 sd: 4 X ² : 3,974
2- Normal (18,5-24,99)	406	80,6	388	78,2	794	79,4	
3- Kilolu (25,00-29,99)	39	7,7	32	6,5	71	7,1	
4- Şişman (30,00-34,99)	1	0,2	1	0,2	2	0,2	
5- Obez (35,00-44,99)	0	0,0	1	0,2	1	0,1	
Kardeş Sayısı (Kendisi Dahil)							
0-4 kişi	364	72,2	380	76,6	744	74,4	P: 0,441 sd: 1 X ² : 0,595
5-11 kişi	140	27,8	116	23,4	256	25,6	
Aile Geliri							
Gelir giderden fazla	29	5,8	25	5,0	54	5,4	P: 0,101 sd: 2 X ² : 4,576
Gelir gidere eşit	255	50,6	221	44,6	476	47,6	
Gelir giderden az	220	43,7	250	50,4	470	47,0	
Günlük Çalışma Süresi							
8 Saatten Az	20	4,0	28	5,6	48	4,8	P: 0,463 sd: 2 X ² : 1,542
8-12 Saat	478	94,8	462	93,1	940	94,0	
12 Saatten Fazla	6	1,2	6	1,2	12	1,2	
Toplam	504	100,0	496	100,0	1000	100,0	

Tablo 15'e göre genel sağlık anketinden 9-14 yaş aralığında olan ve 0-2 puan alanların %26,3'tür. 15-19 yaş aralığında olanlardan 0-2 puan alanlar %73,7'dir. 3-12 puan alanların %94,7'dir. 3-12 puan alanlarda en yüksek ortaokul mezunu ve liseye devam edenler almıştır. Ortaokul mezunu olanların %37,7, liseye devam edenler %34,3'tür. Vücut kitle indeksinde 3-12 puan aralığında zayıf olanlar %14,2, normal kilolularda %79,8'dir. 3-12 puan aralığında puan alanlar babaların işçi ve günlük geçici işçi olanlar çoğunluktadır ve sırasıyla %61,0 ve %20,7'dir. 3-12 puan alanlar annesi okuryazar olmayanlar %14,8, ilkokul mezunu %41,3, lise mezunu %34,0'dır. Riskli gruptakilerin gelirleri giderlerine eşit %46, gelirleri giderlerinden az aileler %49,6'dır. Riskli grupta olmayanların 2 puan ve altında puan alanların günlük çalışma süresi 8-12 saat aralığında %84,8; 8 saatten az %15,2'dir. Riskli grupta bulunup 3 ve üzeri puan alanlar en yüksek 8-12 saat arasında çalışan çocuk işçiler %94,9'dur. Genel sağlık anketinde çocuk işçilerin günlük çalışma süreleri, aile gelirleri ve diğer sosyodemografik özellikleri ile anketten aldıkları puanlar arasında anlamlı ilişki vardır($p < 0,05$)

Tablo 16'da 52 - 117 puan alanların %82,3'ü 15-19 yaş grubundadır. 118-191 puan arası alanların %80,4'ü 15-19 yaş grubundadır. Ölçekten 52-117 puan arası alanların, en yüksek pay %36,9 ile ortaokul mezunu %29,8 liseye devam edenlerdir. 118-191 puan arasında eğitimi ortaokul mezunu %35,9, liseye devam eden %32,9'dur. Ölçek ortalaması altında puan alıp zayıf olan %11,5'tir. Normal kiloda olan %80,6'dır. Bu ölçekten 118-191 puan alanların zayıf olanlar %14,9, normal kiloda olanlar %78,2'dir. Ölçeğin puan ortalamasının altında alan 0-4 kardeş olan %72,2'dir. Ölçekten puan ortalaması üstünde puan alanların kardeş sayısı 0-4 kişi olan %76,6, kardeş sayısı 5-11 olan %23,4'tür. Ölçek ortalaması altında puan alanların gelirin gidere eşit aileler %50,6'dır. Gelirin giderden daha az aileler %43,7'dir. Ölçek ortalaması üstünde puan alanların; geliri gidere eşit olan aileler %44,6, geliri giderden az olan %50,4'tür. Ölçeğin puan ortalaması altında puan alanların günlük çalışma saati 8-12 saat olanlar %94,8'dir. Sağlıklı yaşam biçimi davranışları ölçeğinden alınan puanla çalışan çocukların sosyodemografik özellikleri, aile geliri ve günlük çalışma süresi arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır($p > 0,05$).

Tablo 17. Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları Alt Gruba Göre Çocuk İşçi Dağılımı

Sağlık Sorumluluğu Sorular →	S3	S9	S15	S21	S27	S33	S39	S45	S51	Sayı	%	9-19 puan	20-32 Puan	İstatistik
4 (Düzenli olarak)	35	129	139	139	141	123	112	114	92	1024	11,37	%46,1	%53,9	sd: 3,25 ort.: 19,97
3 (Sık sık)	266	224	268	236	288	281	268	248	237	2316	25,73			
2 (Bazen)	330	356	372	332	349	380	387	340	424	3270	36,33			
1 (Hiçbir zaman)	369	291	221	293	222	216	233	298	247	2390	26,55			
Beslenme Sorular →	S2	S8	S14	S20	S26	S32	S38	S44	S50			9-19 puan	20-34 puan	
4	20	144	119	130	130	131	119	97	140	1030	11,44	%47,1	%52,9	sd: 3,24 ort.: 19,85
3	143	229	280	254	276	258	270	249	274	2233	24,81			
2	317	397	374	376	372	371	361	376	357	3301	36,67			
1	520	230	227	240	222	240	250	278	229	2436	27,06			
Manevi Gelişim Sorular →	S6	S12	S18	S24	S30	S36	S42	S48	S52			9-21 puan	22-35 puan	
4	187	132	159	131	160	110	88	233	87	1287	14,30	%57,6	%42,4	sd: 3,23 ort.: 21,04
3	301	258	284	267	277	262	258	275	205	2387	26,52			
2	332	379	354	388	367	406	440	305	442	3413	37,92			
1	180	231	203	214	196	222	214	187	266	1913	21,25			
Kişilerarası İlişkiler Sorular →	S1	S7	S13	S19	S25	S31	S37	S43	S49			9-20 puan	21-36 puan	
4	61	165	126	136	121	157	120	109	181	1176	13,06	%47,8	%52,2	sd: 3,05 ort.: 20,81
3	72	270	286	301	298	269	287	289	300	2372	26,35			
2	723	348	355	352	356	370	360	351	326	3541	39,34			
1	144	217	233	211	225	204	233	251	193	1911	21,23			
Stres Yönetimi Sorular →	S5	S11	S17	S23	S29	S35	S41	S47	Sayı		%	8-18 puan	19-29 puan	
4	150	129	127	141	149	111	102	182	1091		13,63	%50,9	%49,1	sd: 2,99 ort.: 18,49
3	315	268	290	281	266	258	297	268	2243		28,03			
2	296	338	338	352	348	384	363	314	2733		34,16			
1	239	265	245	226	237	247	238	236	1933		24,16			
Fiziksel Aktivite Sorular →	S4	S10	S16	S22	S28	S34	S40	S46	Sayı					
4	118	130	127	149	146	123	100	135	1028		12,85	%55,9	%44,1	sd: 3,29 ort.: 18,07
3	244	253	281	246	244	256	299	292	2115		26,43			
2	339	317	372	348	370	327	367	321	2761		34,51			
1	299	300	219	257	240	294	234	252	2096		26,20			

Tablo 17’de Sağlık sorumluluğu alt başlığında bazen, hiçbir zaman %62,88’dir. Fiziksel aktivite cevaplarında “bazen”, “hiçbir zaman” cevapları %60,71’dir. Beslenme alt grubu “bazen”, “hiçbir zaman” cevapları %63,73 olduğu; Manevi gelişimde “bazen”, “hiçbir zaman” cevapları %59,17, “düzenli olarak”, “sık sık” cevapları %40,82’dir. Kişiler arası ilişkilerin %60,57 “bazen” ve “hiçbir zaman” cevapları alınmıştır. Stres yönetiminde %58,32 “bazen”, “hiçbir zaman”; Sağlık sorumluluğu alt grubunda 9-19 puan alan %46,1 ortalama üzeri 20-32 puan alan %53,9’dur. Fiziksel aktivite alt grubunda 8-18 puan alan %55,9 ortalama üzeri 19- 9 puan alan %44,1’dir. Beslenme alt grubunda 9-19 puan alan %47,1 ortalama üzeri 20-34 puan alan %52,9’dur. Manevi gelişim alt grubunda 9-21 puan alan %57,6 ortalama üzeri 22-35 puan alan %42,4’tür. Kişiler arası ilişkiler alt grubunda 9-20 puan alan %47,8 ortalama üzeri 21-36 puan alan %52,2’dir. Stres yönetimi alt grubunda 8-18 puan alan %50,9 ortalama üzeri 19-29 puan alan %49,1’dir. Çocuk işçilerin SYBDÖ-II’ye göre “hiçbir zaman” cevapları %24,3, “bazen” cevapları %36,5, “sık-sık”dır.

5. TARTIŞMA

Bu çalışmada, Çocuk işçilerin %18.6'sı 9-14 yaş arası, %81.4'ü 15-19 yaşları arasındadır. Arkan'ın 2011 Gaziantep çalışmasında; %8,9'u 10-14 yaş, %91,1'i 15-19 yaş arasındadır(51). Bizim bulgularımızda 9-14 yaş arası çalışan sayısı daha fazla bulunmuştur.

Çocuk işçilerin aile mevcutları 1-4 kişi arasında olanlar %36,5, 5-8 kişi arasında olanlar %60,2 bulunmuştur. Elma'nın 2021'de İstanbul çalışmasında ailesi 3-4 kişi olanlar %15, 5-7 kişi olanlar %60, 8 kişi ve daha fazla olanlar %25'tir (92). Bulgular çalışma verilerini desteklemektedir. Özdener'in çalışmasında 4'ün üzerinde kardeşe sahip olanlar %87,7 gözlenmiştir(93).

Bu çalışmada çocuk işçilerin babalarının %40,2'si ilkökul mezunu, annelerinin %41,2'si ilkökul mezunu olup okuma yazma bilmeyen anneler %13,8'dir. Fidan'ın 2004 Sakarya çalışmasında okur yazar olmayan anneler %17,4 görülmüş, ilkökul mezunu anneler %52,3 ölçülmüştür. İlkokul mezunu babalar %81'dir(2). Bulgularımızda ilkökul mezunu baba ve annelerin sayısı daha düşük olup okuma yazma bilmeyen anne sayısı daha azdır. Çocuk işçilerin çalışma nedenlerinde; %41,7'si meslek öğrenmek, %41'i para kazanmak, %15,8'i aile istediği için çalıştıklarını ifade etmiştir. Ay'ın 2020 İstanbul çalışmasında çalışma nedenleri arasında ilk sırada %35,9 ile "hane halkının ekonomik faaliyetine yardımcı olmak" almıştır. Bunu %34,4 ile "iş öğrenmek, meslek sahibi olmak", %23,2 ile "hane halkı gelirin katkıda bulunmak" izlemektedir(34). Semerci ve ark. 2017'de İstanbul'daki çalışmalarında, %72'si aileme destek olmak için/ihtiyaç olduğu için/para kazanmak için cevabını vermişlerdir(91). Bulgularımızda da çalışma nedenleri daha çok aile isteği, para kazanma, meslek edinme gibi nedenlere bağlı olarak görülmüştür. Bu çalışmalar bulgularımızı desteklemektedir.

Çalışmamızda çalışan çocuk işçilerin %93,8'inin sosyal güvencesi yokken %4,6'sı SSK'lıdır. TÜİK 2016 verilerine göre çocuk işçilerin %78'i kayıt dışı çalışmaktadır. 2016'da 15-17 yaş arası çocuk işçi sayısı 708 bindir. Bu çocukların 558 bini kayıt dışı çalışırken, 150 bini sigortalıdır. Yani çalışan her 10 çocuktan 8'i kayıt dışıdır. Baştaymaz ve Dülgeroğlu'nun 1995 araştırmasında, çalışan çocukların; sosyal güvenlik yoksun olduğu belirlenmiştir(94). Çocuk işçilerin sosyal güvenlik yoksun çalışması bulgularımızı desteklemektedir.

Aytaç ve Kılınç'ın 2021 Elazığ çalışmasında 10-18 yaş arasındaki çocukların %79'u 9 saat ve üzeri çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Bu çocuklar haftada 6 gün çalıştıklarını belirtmişlerdir (95). Bu çalışmada araştırmaya katılan çocuk işçilerin %94'ü günde 8-12

saat, %71,4'ü haftada 6 gün çalışmaktadır. Veriler bulgularımızı destekler niteliktedir. Bulgularımızda çocuk işçilerin haftalık ve günlük çalışma süreleri ile sosyodemografik özellikleri arasında anlamlı ilişki mevcuttur($p<0.05$).

Bu çalışmada araştırmaya katılan çocuk işçilerin %37,9'u sigara kullandığını ifade etmiştir. Çocuk işçilerin %37,7'sinin işyeri memnuniyeti az, %47,2'sinin orta, %15,1'inin çok memnun olduğu görülmüştür. Özdener'in 2010 Adana çalışmasında çocuk işçilerin işyerinden memnun olmayanların oranı %67,1 görülmüştür(93). Özdemir'in 2014 Antalya çalışmasında sigara kullanan sanayideki çocuk işçilerin %52 bulunmuş, %27'si işyerlerinden memnun olmadığını belirtmiştir(96). Bulgularımızda sigara kullanan sayısı Özdemir'e göre daha düşük ve memnuniyet sayısı daha yüksek görülmüştür. Özdener'e göre daha düşük bulunmuştur. Bu verilerle çocuk işçilerin genel anlamda işyerlerinden memnun olmadığı başka çalışmalarda olduğu gibi bu çalışmada da ortaya koyulmuştur.

Bu çalışmada çocuk işçilerin ilk çalışmaya başlama yaşı; %40,7'sinin 8-13 yaş, %59,3'ünün 14-18 yaş olarak ifade edilmiştir. Öncü ve ark. 2012 Mersin çalışmasında çocukların çıraklığa ilk başlama yaşları %64,4'ünün 14 yaşın altında görülmüştür(97). Çalışma sonuçları bulgularımızı desteklemektedir. Ekonomik yetersizlikler ile birlikte erken yaşta para kazanmak için işe giren çocukların sosyal çevreden uzak, eğitim-öğretimden yoksun ve sağlıksız çalışma ortamlarında çalıştırılıp bir kısır döngü oluşmaktadır.

Bu çalışmada çocuk işçilerin çalıştıkları zaman itibariyle %18,3'ü 600-1000₺, %65,8'i 1200-2000₺ aylık ücret almaktadır. Aytaç ve Kılınç 2021 Elazığ çalışmasında çalışan çocukların %19,1'i 701-900₺ ve %22,8'i 101-300₺ aylık ücret karşılığında çalıştıkları belirtilmiş ve en fazla %26,6 ile 501-700₺ arası aylık ücretle çalıştıkları görülmüştür. Çalışmada çocukların %93,3'ü 1101₺ altında aylık ücretle çalıştığı belirtilmiştir. Çalışmanın sonuçları bulgularımızı destekler nitelikte olup çocuk emeğinin ucuz işgücü görülmesinin yanısıra çocukları da yoksulluğa ittiği gerçeğini yansıtmaktadır.

Bu çalışmada çocuk İşçilerin genel sağlık anketi puanlarında çalışan çocukların %9.2'si 0-2 puan aralığında puan almıştır. %90.8'i üç ve üzeri puan almıştır. GSA-12 puan ortalaması 5.92 ölçülmüştür. Ruhsal sağlık durumunu saptamada önerilen GSA-12, ruhsal belirti sayısına dayandığından kişinin ruhsal durumunu ilgilendiren ön tanıya olanak sağlamaktadır(77). Bu çalışmada araştırmaya katılan çocuk işçilerden üç ve üzerinde puan alanlar, GSA-12 sonucuna göre ruhsal sorunlar açısından riskli grup kabul edilmiştir. Gelire göre riskli grupta olanların ailelerinin gelirleri giderlerine eşit olanlar

%46, gelirleri giderlerinden az olanlar %49.6'dır. Riskli grupta bulunan çocuk işçilerin nerdeyse yarısı geliri az olan ailelerde yaşamakta olup anketten yüksek puan almışlardır. Şentürk ve Etiler'in 2007 Kocaeli çalışmasında geliri yetersiz olanlarda ruhsal sağlık durumu diğer gruplardan kötü saptanmıştır ve yetersiz gelire sahip olanlarda iki ve üzeri puan alanlar %69,9 görülmüştür(99). Eskin 2000 İstanbul araştırmasında %60.5'inin GSA-12'ye göre 2 veya üzerinde puan aldığı bildirilmektedir. Araştırmada yaklaşık her üç gençten biri keyifsizlik-durgunluk, işlerden zevk alamama, karar vermede güçlük ve kendini zor altında hissetme gibi şikâyetlerinin olduğunu belirtmiştir(100). Çalışmalardaki veriler bulgularımızı desteklemektedir. Bu çalışmada genel sağlık anketine göre riskli grup çok yüksek çıkmıştır ve çalışan çocuk işçilerin psikolojik olarak çok kötü durumda olduğu görülmüştür. Çalışan çocuk işçilere psikolojik desteğin çok önemli olduğu bu çalışmada irdelenmiştir. Bu çalışmada genel sağlık anketine göre çalışan çocuk işçilerin günlük çalışma süreleri, aile gelir durumları ve diğer sosyodemografik özellikleri ile anketten aldıkları puanlar arasında anlamlı ilişki bulunmuştur($p<0.05$).

Çocuk işçilerin sağlıklı yaşam biçimi davranışları ölçeğinden aldıkları puana göre, ölçeğin ortalamasının altında puan alanlar %50,4'tür. Ölçeğin ortalamasının üstünde puan alanlar %49,6'dır. Ölçeğin ortalaması 118,26'dır. Bu çalışmada ölçekte alınan en düşük puan 52, en yüksek puan 191 olmuştur. Sağlık sorumluluğu alt grubunda puan ortalaması 19,97, fiziksel aktivite alt grubunda puan ortalaması 18,07, beslenme alt grubunda puan ortalaması 19,85, manevi gelişim alt grubunda puan ortalaması 21,04, kişiler arası ilişkiler alt grubunda puan ortalaması 20,81, stres yönetimi alt grubunda puan ortalaması 18,49'dur. Dağdeviren 2010 Şanlıurfa çalışmasında ölçek ortalama puanı 118,4 ölçülmüş; sağlık sorumluluğu alt ölçeği puan ortalaması 20,6, kişilerarası ilişkiler alt ölçeği puan ortalaması 18,9, stres yönetimi alt ölçeği puan ortalaması 17,6, beslenme alt ölçeği puan ortalaması 15,1 ve fiziksel aktivite alt ölçeği puan ortalaması 10,6 saptanmış ve orta düzeyde sağlık davranışları gözlemlenmiştir(101). Çalışmanın ortalaması ile sağlık sorumluluğu alt grubu puan ortalaması, kişiler arası ilişkiler alt grubu puan ortalaması, stres yönetimi alt grubu puan ortalaması sonuçlarımıza yakın bulunmuş bulgularımızı desteklemektedir. Araştırmaya katılan çocuk işçilerin SYBDÖ-II'ye göre "hiçbir zaman" %24,3, "bazen" %36,5, "sık-sık" %26,2, "düzenli" %12,7'dir. Sağlıklı yaşam biçimi davranışları ölçeğinden alınan puanlarla çalışan çocukların sosyodemografik özellikleri, aile geliri, günlük çalışma süresi arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır($p> 0.05$). Ölçeğin toplam puanı, sağlıklı yaşam biçimi davranışları puanını vermektedir. Ölçek puanının

artması, katılımcının sağlıklı yaşam biçimi davranışlarını daha olumlu değerlendirdiğini göstermektedir. Bu çalışmada çalışan çocukların sağlık davranışlarının orta düzeylerde olduğu sonucu çıkarılabilir.

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

Organize sanayi bölgelerinde çalışan çocukların sağlıklı yaşam biçimleri hem bireysel hem de toplumsal açıdan önemlidir. Çocuk işçiliği, hala dünya çapında bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sorunla mücadele etmek, çocukların haklarını korumak ve geleceğin dünyasını daha adil inşa etmek herkesin sorumluluğudur. Nedenlerine baktığımız zaman çocuk işçiliği; yoksulluk, eğitim yetersizliği, göç ve savaşlar gibi nedenlerden kaynaklı olmakla birlikte, yapılan araştırmalar, çocukların çoğunlukla aile gelirine katkıda bulunmak için çalışmak zorunda olduklarını ortaya koymaktadır.

Çalışmamızda çocuk işçilerin %18,6'sı 9-14 yaş arası, %81,4'ü 15-19 yaşları arasındadır. Çocuk işçilerin %12,2'si ilköğretime devam etmekte, %36,4'ü ortaokul mezunu, %31,3'ü liseye devam etmektedir. Çocuk işçilerin %98,7'si aileleriyle yaşamakta olup, %58'inin babası işçi, %19,5'inin günlük geçici işçi olarak çalışmaktadır. Çocuk işçilerin annelerinin %93,7'si çalışmıyor. Kendisi dahil kardeş sayısı 0-4 kişi arasında olanlar %74,4'tür. Ailede çalışan toplam kişi sayısı 1-4 arası olanlar %92,5, çalışan kardeş sayısı 0-3 arası olanlar %98,3, okuyan kardeş sayısı 0-3 kişi arası olanlar %93,3'tür. Anne babası sağ ve birlikte yaşayanlar %97,6'dır. Çocuk işçilerin %92,3'ü köy-ilçeden şehir merkezine göç etmemiş ailelere mensuptur.

Bu çalışmada çocuk işçilerin ailelerinin gelir durumlarına bakıldığında gelirleri giderlerinden az olanların oranı %47 bulunmuştur. Geliri gidere eşit olanlar %47,6'dır. Bulgularımızda aile mevcudu 5-8 kişi olanların yüzdesi %60,2 olarak ölçülmüştür. Aile ekonomisine katkı sağlamak amacıyla çalıştırılmaları da bu kalabalığın getirdiği sonuçlardandır. Yapılan çalışmalarda ve bu çalışma da görüldüğü üzere çoğu çocuk işçi aile ekonomisine katkı sağlamak için çalıştıklarını belirtmişlerdir. Bu çalışmada çalışan çocukların %87,1'i otomotiv sektöründe çalışmakta ve %83,3'nün işyeri sahibiyle aralarında akrabalık bulunmamaktadır. %41'i para kazanmak, %41,7'si meslek öğrenmek ve %15,8'i aile isteğiyle çalıştıklarını ifade etmişlerdir. %54,6'sı kendi isteğiyle, %37,6'sı baba isteğiyle çalıştığını belirtmiştir. Çocuk işçilerin %69'u yaz çırağı olmadığını ifade etmiştir. Çalışan çocuk işçilerin ebeveynlerinin de düşük eğitim düzeyinde oldukları yapılan çoğu araştırmalarda karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada çocuk işçilerin %40,2'sinin babası ilkokul mezunu, %44,2'sinin ortaokul mezunudur. %41,2'sinin anneleri ilkokul, %33,6'sı ortaokul mezunudur ve %13,8'i okur-yazar değildir. Aynı zamanda çocuk işçiler hem sağlıksız ortamlarda çalıştırılmakta hem de sosyal güvenlikten yoksun şekilde çalışmaktadırlar. Bulgularımızda çocuk işçilerin

%93,8'inin sosyal güvencesinin olmadığı ve %59,3'ünün 14-18 yaşları arasında çalışmaya başladığı görülmüştür. İşyerlerinde 1-3 yıl arasında çalışanlar %63'tür. İşyeri memnuniyetleri düşük düzeyde olup %37,7'inin işyerlerinden az memnun, %47,2'si orta derecede memnuniyet duyduklarını belirtmişlerdir. Çalışma saatleri bakımından %94'ü günlük 8-12 saat ve %71,4'ü haftada 6 gün çalıştıklarını belirtmişlerdir. Çocuk işçilerin %62,1'i sigara kullanmıyor, %31,8'i günde 10-20 sigara içtiklerini ifade etmişlerdir. Çalıştıkları zaman itibariyle %65,9'unun haftalık 300-500₺ arasında ücret aldıkları ve %19,9'unun 100-250₺ haftalık ücret aldıkları belirlenmiştir. Aylık bazda %65,8'i 1200-2000₺ arası ve %18,3'ü 600-1000₺ ücret aldıkları görülmüştür. Buradan da anlaşılacağı üzere çocuk işçilerin düşük ücretlerle çalıştığı görülmüştür. Çocuk işçilerin %13,3'ünün vücut kitle indeksi 18,5'in altında olup zayıf kategorisinde, %79,3'ü normal aralıktadır. %66,3'ü ileride otomotiv işi yapmak istediklerini belirtmiş, %17,6'sı memur, %8,7'si esnaf olmak istediklerini belirtmiştir. Çocuk işçilerin %90,8'i GSA-12 anketinden üç ve üzeri puan alarak riskli grupta değerlendirilmiştir. Sağlıklı yaşam biçimi davranışları ölçeği bazında %50,4'ü ortalama puanın altında, %49,6'sı ortalamanın üstünde puan almıştır.

Sonuç olarak gelir adaletsizliği, ucuz işgücü fırsatçılığı, aile eğitim düzeyi, eğitimde fırsat eşitliğinin olmayışı ve eğitimin istihdam piyasasıyla uyumsuz olması çocukları çalışmaya zorlayan temel nedenlerden olup, çocuk işçilerin hem psikolojik hem de fiziksel olarak sağlıklı yaşam sürmelerine engel olmaktadır. İşyerlerinin yeterli derecede denetimden yoksun olması, meslek eğitim kurumlarının yetersizliği, çalışma koşullarının zorluğu, çalışma sürelerinin fazlalığı gibi nedenler çocukların sağlıklı yaşam sürmelerine engel olmakta, sağlıklı gelişimlerini engellemekte ve sosyal hayattan izole edip onları küçük yaşlarda çalışmaya zorlamaktadır.

Bu nedenle, öncelikle ailelerin gelir düzeylerini yükseltecek sosyo-ekonomik politikalar ele alınmalı, ailelere gerekli eğitim verilmeli, çalışan çocukların korunmasını amaçlayan yasal düzenlemeler için uluslararası standartlara uyum sağlayacak şekilde, mevzuat oluşturulmalı ve etkin bir biçimde uygulanmalıdır ve bu, ülkenin gereksinimine uygun olarak yapılmalıdır. Eğitim ve okul, çocuk işçiliğini sona erdirmeye en etkili araçtır. Hem temel eğitim hem de mesleki eğitim yaygınlaştırılmalıdır. Eğitimin doğrudan ve dolaylı maliyetleri, yoksul ailelerin de katlanabileceği duruma getirilmeli, eğitimin kalitesi yükseltilmeli ve gelecekte istihdam olanağı sağlar duruma getirilmelidir.

Çocuk işçiliği var olan bir sorundur ve bu sorunun çözümü için uygulanması gereken şeyler arasında; daha iyi çalışma koşullarının belirlenmesi ve bu koşulların denetlenmesi,

çocuk işçilere yeterli beslenme, hijyenik koşullar ve daha güvenli işyerleri sağlanması gerekmektedir. Yasal yaş sınırının altında çalıştırılmaya karşı sıkı denetimler yapılmalı ve çocukların emek istismarına uğraması engellenmelidir. Küçük yaşlarda işe başlamalarının yanı sıra süre olarak da haftalık 40 saatin üstünde çalışan çocuk işçilerin sağlıklı yaşam sürmelerinin mümkün olma durumu çok düşüktür. Bununla alakalı olarak, “4857 sayılı İş Kanunu ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik’e göre; temel eğitimini tamamlamış ve okula gitmeyen çocukların çalışma saatleri günde yedi ve haftada otuz beş saatten fazla olamaz şeklinde düzenlenmiştir. 15 yaşından küçük çocukların her koşulda çalıştırılmayacağını belirterek, 15 yaşından büyük çocukların ise belli düzenlemeler ve koşullarla yönetmelikte yer aldığı şekilde çalışabileceğini vurgulanmaktadır.

Psikolojik desteğin sağlanması da çocuk işçiliği sorununun çözümünde önemli bir adımdır. Çünkü psikolojik ölçüt olarak baktığımız GSA-12 anketinde çocukların %90,8’i riskli grupta bulunmuştur. SYBDÖ-II ölçeğinden de ortalama puan aldıkları görülen çocuk işçilerin genel sağlık taramaları yapılmalı ve sağlıklı yaşam biçimi davranışlarını artıracak politikalar belirlenip uygulanmalıdır.

7. KAYNAKLAR

1. https://www.who.int/maternal_child_adolescent/topics/infancy-childhood/en/
WHO (2020). Infancy and childhood. (Erişim Tarihi: 22.05.2021).
2. Fidan, F. Çalışan Çocuk Olgusuna Sosyo-Psikolojik Bakış. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 2004;4,(1):30-49.
3. Arkan G, Sohbet R. Industrial working conditions and the treatment of child workers in Turkey. Workplace Health & Safety. 2014; 62(11): 453-459.
4. Ceylan SS, Özgür M. Çıraklık merkezine devam eden ve sanayi bölgesinde çalışan çocukların çalışma koşulları. Journal of Fırat Health Service. 2009;4(10): 87-101.
5. Özcebe H. Çalışan çocuklar ve sorunları. Katkı Pediatri Dergisi. 2001; (22) 3: 286-301.
6. Topçu, A. Çocuk işçiliği nedenleri, sonuçları ve mücadele yöntemleri Causes, consequences, and combat methods of child labour. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 2018;76(1):573-598
7. United Nations Children's Fund. Child labour. <https://www.unicef.org/child-protection/child-labour> (Erişim Tarihi: 02.04.2021).
8. International Labour Organization (ILO). Children in hazardous work. <https://www.ilo.org/global/topics/child-labour/hazardous-work/lang--en/index.htm> (Erişim Tarihi: 08.02.2022).
9. World Health Organization (WHO). Child labor and health. <https://www.who.int/teams/social-determinants-of-health/migration-ethnicity-and-health/child-labor> (Erişim Tarihi: 08.05.2022).
10. Centers for Disease Control and Prevention (CDC). Children and secondhand smoke. https://www.cdc.gov/tobacco/basic_information/secondhand_smoke/children-home/index.html (Erişim Tarihi: 28.08.2021).
11. United Nations. World Youth Report: Youth and the Global Job Crisis. <https://www.un.org/esa/socdev/documents/youth/fact-sheets/youth-employment.pdf> (Erişim Tarihi: 04.09.2021)
12. Tanrıverdi, G., Seviğ, Ü., Bayat, M., & Birkök, M. C. (2009). Hemşirelik bakımında kültürel özellikleri tanılama rehberi. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 6(1), 793-806.
13. Çelik, Hatice. Çocuk işçiliği (Sivas örneği). 2019. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 115 Sayfa, Sivas, (Prof. Dr. Metin Erol).
14. Çöpoğlu, M. Türkiye'de Çocuk İşçiliği. Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 2018;14:357-398.

15. Şimşek, T., Barışık, S., & Ege, T. Türkiye’de çocuk işçiliği ve ekonomik etkileri. Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 2016;2:161-179.
16. Yüksel, M., Adıgüzel, O., Yüksel, H. Dünyada ve Türkiye’de sosyal politika temelinde dezavantajlı bir grup olarak çocuk işçiler Realitesi. Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2015;6,(4):23-34.
17. Avşar, Z., Ögütoğulları, E. “Çocuk İşçiliği ve Çocuk İşçiliği ile Mücadele Stratejileri” Sosyal Güvenlik Dergisi, 2012. 2/1, 9-40.
18. Alpan, Y. Omuzlarında Dünyayı Taşıyan Çocuklar. Çalışma Ortamı Dergisi. 2007;93:2-3
19. Özener, B. Duyar, İ., Farklı Ülkelerde Çalışan Çocukların Büyüme Örüntüleri: Z-Skorlarına Dayalı Bir Karşılaştırma. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi. 2004;21(1):1-13
20. Gökalp, Ö. T. Türk iş hukukunda çocuk işçi çalıştırma. Ejoboc (Electronic Journal of Vocational Colleges). 2012;2,(1):125-135.
21. Berigel, Sevda. Eroğlu, İlhan. Türkiye’de Çocuk İşçiliğinin Dinamikleri. Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 2019, 39-56.
22. Günöz M. Türkiye’de Çocuk İşçiliği Sorunu ve Çözüm Önerileri. 2007, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi, 113 sayfa, Ankara, (Aşkın Keleş)
23. Yeşil, M. B. Sokakta Çalışan Çocukların Çalışma şartları: Malatya Örneği. 2009, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 160 sayfa, Malatya, (Yrd. Doç. Dr. Nihat Akbıyık)
24. Yıldırım, H. O. Dünyada ve Türkiye’de Çocuk işçiliği ve Özel Bir Örnek Olarak İstanbul İlinde Otomotiv Küçük Sanayisinde Çalışan Çocuk işçi ve Çıraklar. 2008, Kadir Has Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 171 sayfa, İstanbul, (Prof. Dr. Metin Kutal)
25. Özcan Şimşek, B. Hindistan’da Çocuk İşçiliği Sorunu: Nedenleri, Sonuçları, Çözüm Önerileri. Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 2018;16(1):94-107.
26. The Child Labour Platform. Çocuk İşçiliği. <https://www.cocukcalisma.org.tr/cocuk-isciligi.html> (Erişim Tarihi: 01.05.2022).
27. Özgüzel, A. (2017). Türkiye’de Çocuk İşçiliği ve Eğitim: Eğitim ve Çalışma Hayatı İlişkisi Üzerine Bir İnceleme. İstanbul Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 41, 1-18.
28. Pamir, H. The Historical and Social Perspectives of Child Labor in Turkey. Journal of the Human and Social Science Researches, 2017;45-52.

29. Öktem, E. (2009). Türkiye'de Çocuk İşçiliği ve Sosyal Politika. Toplum ve Sosyal Hizmet, 20(2), 1-13.
30. Şahabettinoğlu, M. Türkiye'de Çocuk İşgücü İstatistikleri. Çalışma Ortamı Dergisi. 2010;108:12
31. TİSK ve Türk-İş Çalışan Çocuklar İçin Toplumsal Destek Merkezi. Dünya'da ve Türkiye'de Çalışan Çocuklar, 2007, Ankara
32. Tarih Vakfı. Türkiye'de Çocuk İşçiler. <http://www.tarihvakfi.org.tr/tr/icerik/197/turkiyede-cocuk-isciler.html> (Erişim Tarihi: 10.03.2023).
33. TÜİK. Çocuk İşgücü İstatistikleri. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Cocuk-2022-49674> (Erişim Tarihi: 19.04.2023).
34. Ay, Z. B. Yaşanan Sağlık Krizi ve Türkiye'de Çocuk İşçiliği. Marmara Üniversitesi İktisat Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, İstanbul. 2020;1-14
35. Yenimahalleli, Y. G. (İş Sağlığı Ve Güvenliğinde Özel Risk Grupları) Çalışan Çocuklar, <http://www.fisek.org.tr/birliktelikler-isigkonf-2003.php>. Nisan 2022
36. International Labour Organization. (2016). New study: Child labour down by a third since 2000, but 152 million still in child labour worldwide. https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_534176/lang--en/index.htm (Erişim Tarihi: 22.01.2021).
37. International Labour Organization. (2021). Child labour. <https://www.ilo.org/global/topics/child-labour/lang--en/index.htm> (Erişim Tarihi: 07.10.2022).
38. United Nations Children's Fund. Child labor. <https://www.unicef.org/child-protection/child-labour> (Erişim Tarihi: 16.12.2021).
39. Sunal, O. 1802'den 182'ye Çocuk İşçiliğine Yönelik Sosyal Politikalar. Çalışma Ortamı Dergisi. 2010;108:11
40. Selim, A. Challenges to combat child labour in Ireland. Education and Training, 2019;61(2):173-184.
41. Öztürk Şahin, F. Çalışma Hayatında Çocuk: Dünyada ve Türkiye'de Çocuk İşçiliği. FMC Akademi, 2017;3(1):12-23.
42. Çatak, Binali. Çocuk işçiliği için risk faktörlerinin belirlenmesi; çocuk işçi ve okuyan öğrencilerin sağlık durumlarının karşılaştırılması. 2006, Pamukkale Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Uzmanlık tezi, 110 sayfa, Denizli, (Prof. Dr. Ali İhsan Bozkurt).

43. Tor, Hacer. Türkiye’de çocuk işçiliğinin boyutları. Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks. 2010; 2.2:25-42.
44. Yüksel, Mesude., Adıgüzel, Orhan., Yüksel, Hasan. Dünyada ve Türkiye’de sosyal politika temelinde dezavantajlı bir grup olarak çocuk işçiler realitesi. Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2015;6.4:23-34.
45. Sağlam, S., Türkiye’de İç Göç Olgusu Ve Kentleşme. Türkiye Araştırmaları. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 2006;5:33-44
46. Metin, Ö., Özkoç, Ş., Gök Özer F., Beydağ, K. D. Denizli Çıraklık Eğitim Merkezine Devam Eden Gençlerin Kaygı Düzeyinin Belirlenmesi. TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni. 2008;7(2):113-118
47. Şahin, Barış. Çocuk İşçilerin Korunması. 2009, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 220 sayfa, Ankara, (Doç. Dr. Levent Akın).
48. International Labour Organization. Child Labour. <https://www.ilo.org/global/topics/child-labour/lang--en/index.htm> (Erişim Tarihi: 05.02.2023).
49. UNICEF Türkiye Temsilciliği, 1990’ların Çocuk Politikası Ulusal Kongresi raporu: 26-27 Mayıs 1989, Ankara.
50. Fişek A.G. Türkiye’de Çocuk Emeği Çalışmalarına Genel Bakış, II. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi, 4-6.11.1998, Ankara, <https://fisek.org.tr/kurum-kimligi/birliktelikler/etkinlikler/ii-ulusal-cocuk-kulturu-kongresi/#alt> (Erişim Tarihi: 04.05.2023).
51. Arkan, G. Sanayi sitesinde çalışan çocuk işçilerin çalışma koşulları ve istismara bakışı. 2011. Gaziantep Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 146 Sayfa, Gaziantep, (Yrd. Doç. Dr. Rabia Sohbet)
52. Fırat, M. Çalışan Çocukların Zihinsel, Bedensel ve Duygusal Sorunları. “Çalışan Çocuklar” İlköğretim Müfettişliği Bilgilendirme Semineri. İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı. 1995;37:19-23
53. Ajayi, A. O., Torimiro, D. O. Perspectives on child abuse and labour: global ethical ideals versus African cultural realities. Early Child Development and Care. 2011;174(2),183-191
54. International Labour Organization. Global Estimates of Child Labour: Results and Trends 2012-2016. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/documents/publication/wcms_575499.pdf (Erişim Tarihi: 01.04.2023).

55. Osman A, Berrin Ç. :Organize Sanayi Bölgeleri'nde Çalışanların Sosyal ve Ekonomik Yaşam Koşullarının Analizi, Bursa İli Örneği, Journal of Management and Economics Research, 2021;18(1):23-31.
56. Human Rights Watch. (2019). “My Life is Not Your Porn”: Digital Sex Crimes in South Korea’s Haeundae. <https://www.hrw.org/report/2019/03/04/my-life-not-your-porn/digital-sex-crimes-south-koreas-haeundae> (Erişim Tarihi: 09.12.2022).
57. Amnesty International. This is What We Die For: Human Rights Abuses in the Democratic Republic of the Congo Power the Global Trade in Cobalt. <https://www.amnesty.org/en/documents/afr62/3183/2016/en/> (Erişim Tarihi: 15.01.2023).
58. UNICEF. Child Labour. https://www.unicef.org/protection/57929_58002.html (Erişim Tarihi: 16.08.2022).
59. Human Rights Watch. Ticking Bombs. Exploitation and Abuse of Girls and Women Workers in the Bangladesh Ready Made Garment Industry. <https://www.hrw.org/report/2018/06/28/ticking-bombs/exploitation-and-abuse-girls-and-women-workers-bangladesh-ready> (Erişim Tarihi: 03.02.2023).
60. Child Labour Coalition. Child Labour. A Global Crisis In Need of Global Solutions. <https://stopchildlabourcoalition.org/wp-content/uploads/2019/04/Child-Labour-Coalition-Full-Report-2019.pdf> (Erişim Tarihi: 13.01.2023).
61. World Health Organization. Healthy living. https://www.who.int/health-topics/healthy-living#tab=tab_1 (Erişim Tarihi: 23.12.2021).
62. American College of Sports Medicine. ACSM's Guidelines for Exercise Testing and Prescription, 10th ed., Wolters Kluwer, 2018.
63. United States Department of Health and Human Services. (2018). Physical activity guidelines for Americans. <https://www.hhs.gov/fitness/be-active/physical-activity-guidelines-for-americans/index.html> (Erişim Tarihi: 23.02.2023).
64. Dietary Guidelines for Americans, 2020-2025. U.S. Department of Health and Human Services and U.S. Department of Agriculture, 2020.
65. Harvard T.H. Chan School of Public Health. (2021). The Nutrition Source. <https://www.hsph.harvard.edu/nutritionsource/> (Erişim Tarihi: 23.02.2023).
66. Mayo Clinic. Healthy lifestyle. <https://www.mayoclinic.org/healthy-lifestyle> (Erişim Tarihi: 03.03.2022).

67. National Institute on Drug Abuse. Drug use and health: Understanding drug use and addiction. <https://www.drugabuse.gov/publications/drugfacts/understanding-drug-use-addiction> (Erişim Tarihi: 13.01.2022).
68. "Alcohol Use and Your Health." Centers for Disease Control and Prevention, 2020.
69. Stress Management. Mayo Clinic, 2020.
70. Centers for Disease Control and Prevention. Sleep and sleep disorders. <https://www.cdc.gov/sleep/index.html> (Erişim Tarihi: 07.05.2023).
71. Tuncer A. M., Gürol M. K. :Çocuk İşçiler ve Sağlık. Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care, 2018;12(3):177-182.
72. Garg A, Saverimuthu D. A. :Nutritional Status Of Child Labourers İn Tumkur District, Karnataka, India. International Journal of Community Medicine and Public Health, 2016;3(10):2790-2793.
73. World Health Organization (WHO). Child labour and health: what WHO is doing. Retrieved from https://www.who.int/features/2010/child_labour/en/ (Erişim Tarihi: 29.04.2023).
74. Rashid M. H, Patwary M. M. Child Labor İn Bangladesh: İts Determinants And Effects On Household Welfare. Journal of Developing Areas, 2012;46(2):173-191.
75. Kılıç C. Genel Sağlık Anketi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Türk Psikiyatri Dergisi 1996; 7:3-11.
76. Sağduyu A, Ögel K, Özmen Ö, Boratav C. Birinci basamak sağlık hizmetlerinde depresyon. Türk Psikiyatri Dergisi. 2000;11(1):3-16.
77. Öner N. Türkiye’de Kullanılan Psikolojik Testler. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Matbaası, 1992.
78. Özdemir H, Rezaki M. Depresyon saptanmasında Genel Sağlık Anketi-12. Türk Psikiyatri Dergisi 2007; 18:13-21.
79. Bahar Z, Beşer A, Gördes N, Ersin F, Kıssal A. Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları Ölçeği II’nin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi, 2008; 12(1):1-12.
80. Bozhüyük A, Özcan S, Kurdak H, Akpınar E, Saatçı E, Bozdemir N. Turkish Journal of Family Medicine And Primary Care, 2012;6(1).
81. Lusk SL, Ronis DL, Kerr MJ, Atwood JR. Test of Health Promotion Model As A Causal Model of Worker’s Use Of Hearing Protection. Nursing Research, 1994;43 (3):151-157.

82. Çetiner H. Hastane Çalışanlarında Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışlarının Belirlenmesi. 2014. Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Öğretimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 116 Sayfa, İstanbul, (Yard. Doç. Dr. Sevim ULUPINAR)
83. Deniz M. Yetişkinlerde Fiziksel Aktivite Düzeyi ile sosyoekonomik durum arasındaki ilişkinin araştırılması. 2011. Uludağ Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 69 Sayfa, Bursa, (Yrd. Doç. Dr. Nimet Haşıl KORKMAZ)
84. Tekir Ö. Hipertansiyon Hastalarına Hemşire Tarafından Verilen Eğitimin Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışlarına Etkisi. 2005. Gaziantep Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Hemşirelik Anabilim Dalı, İç Hastalıkları Hemşireliği, Yüksek Lisans Tezi, 116 Sayfa, Gaziantep, (Prof. Dr. Nimet Ovayolu).
85. Tunay V. B. Yetişkinlerde fiziksel aktivite. Sağlık Bakanlığı Yayını, 2008,730: 16.
86. Özer K. Fiziksel Uygunluk. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2001;(1):1-19.
87. Ünal M. Sağlıklı Yaşam: Sağlığın Geliştirilmesi. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir, 2013;1.
88. Aksoy T, Uçar H. Hemşirelik öğrencilerinin sağlıklı yaşam biçimi davranışları. Hacettepe Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi Dergisi, 2014;1(2):53-67.
89. Kaya A. Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim. Tarcan Matbaacılık, Ankara 2013;1.
90. Baltaş A, Baltaş Z. Stres ve Başa Çıkma Yolları, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2002;21.
91. Uyan Semerci, P., Erdoğan, E. ve Durmuş, G. Çalışan Çocuk: Bağcılar ve Küçükçekmece Pilot Araştırması, 2017, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
92. Elma Y. Türkiye’de Çocuk İşçiliği: İstanbul Sıya İşçileri Örneği. 2022. Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 139 Sayfa, Ordu, (Prof. Dr. Sebiha Kablay).
93. Eker Özdener, O. Adana ili toplumsal destek merkezi kayıt tabanlı 7-15 yaş grubu çalışan çocukların sağlık ve sosyal durumlarının değerlendirilmesi. 2010. Çukurova Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Uzmanlık Tezi, 140 Sayfa, Adana. (Doç. Dr. Ferdi TANIR)
94. Baştaymaz T.& Dülgeroğlu E. Çalışan Çocukların Sorunları Gelecek Beklentileri ve Sendikalara Düşen Görevler: İstanbul Deri İşkolunun Ayakkabıcılık Alt Sektöründe Bir Alan Araştırması,1995,İstanbul,Türk-İş Çalışan Çoc.Bürosu yayını.
95. Aytaç Ö. Kılınç P. Emek sömürsünün yeni yüzü: Suriyeli çocuk işçiler. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2021, 31(1): 381-404.

96. Özdemir, F. Antalya Akdeniz Sanayi Sitesinde 18 Yaş Altı İşçilerin Sosyodemografik Özelliklerinin ve Genel Sağlık Durumlarının Belirlenmesi, Akdeniz Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Uzmanlık Tezi, 134 Sayfa, Antalya. (Prof. Dr. Levent DÖNMEZ)
97. Öncü E. Kurt A. Esenay F. & Özer F. Çalışan çocukların ailede istismarı. Turkish Journal of Public Health, 2012, 10(3), 128-140
98. Kayhan N. Çocuk İşçiliği, Ipec Deneyimi Işığında Sanayide Çalışan Çocukların Sorunları. Hukuk Ve İktisat Araştırmaları Dergisi 2012, 4(1).
99. Şentürk M. Etiler N. Kocaeli Üniversitesi'nin üç meslek yüksekokulunda öğrencilerin sağlık düzeylerinin algılanan sağlık ölçeği ve GSA-12 ile değerlendirilmesi, 2007. TAF Preventive Medicine Bulletin, 2009, 8.4: 307-14.
100. Eskin M. Ergen ruh sağlığı sorunları ve intihar davranışıyla ilişkileri. Klinik Psikiyatri. 2000; 3: 228-234.
101. Dağdeviren Z. Şanlıurfa il merkezindeki lise öğrencilerinin sağlığı geliştirme davranışları ve ilişkili faktörler. 2010. Harran Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 129 Sayfa, Şanlıurfa. (Doç. Dr. Zeynep ŞİMŞEK)

8. EKLER

EK-1 ÇOCUK İŞÇİLERİ TANILAMA ANKETİ

- 1- Cinsiyet? 1-Erkek 2-Bayan
2- Yaş? :.....
3- Öğrenim durumu? :1-Okur Yazar Değil 2-Okuryazar 3-ilkokul mezunu 4-ilköğretime devam ediyor 5-Ortaokul mezunu
6-Çıracılık Eğitim Lisesine devam ediyor 7- Çıracılık Eğitim Lisesi Mezunu 8-Liseye devam ediyor
9- Lise veya dengi okul mezunu
4- Boy: .....cm 5- Kilo:.....kg
6- Sosyal güvenceniz? 1-Yok 2-SSK 3-Özel sigorta 4-Yeşilkart
7- Anne-Baba? 1- ikisi de sağ birlikte 2-ikisi de sağ ayrı 3-baba ölmüş anne sağ 4-anne ölmüş baba sağ 5-ikisi de ölmüş
8- Baba mesleği? 1-Çalışmıyor/işsiz 2-işçi 3-Memur 4-Çiftçi 5-Esnaf 6-Günlük/Geçici işçi 7-Vefat
9- Anne mesleği? 1-Çalışmıyor/Ev hanımı 2-işçi 3-Memur 4-Çiftçi 5-Esnaf 6-Günlük/Gündelik işçi 7-Vefat
10- Baba eğitim durumu? 1-Okur Yazar Değil 2-Okuryazar 3-ilkokul 4-Ortaokul 5-Lise 6-Üniversite/Yüksek okul
11- Anne eğitim durumu? 1-Okur Yazar Değil 2-Okuryazar 3-ilkokul 4-Ortaokul 5-Lise 6-Üniversite/Yüksek okul
12- Ailenizde toplam kaç kişi var? .....
13- Kardeş sayısı (kendisi dahil):..... 14- Ailende okuyan kardeş sayısı? (Kendisi hariç):.....
15- Ailede çalışan 18 yaş altı kardeş sayısı? (Kendisi hariç):.....
16- Ailede Çalışan toplam kişi sayısı? (Anne Baba ve kendisi dahil):.....
17- Ailenin gelir durumu nasıl? 1-Gelir, giderden fazla 2-Gelir, gidere eşit 3- Gelir, giderden az
18- Şu anda Kimin yanında kalıyorsunuz? 1-Ailemle 2-Arkadaşlarımla evde 3-Akrabalarımın yanında 4-Yalnız başıma evde 5- Pansiyonda/otelde 6-Yurtta 7-iş yerinde 8-Diğer.....
19- Ailen köyden-ilçeden Gaziantep il merkezine göç yaptı mı? 1- hayır 2- evet (Ne zaman.....)
20- Sigara içiyor musun? 1- hayır içmiyorum 2- evet içiyorum (...adet/gün) 3- Önceden .... Adet/gün içerdim, ...ay/yıl önce bıraktım
21- Çalıştığın sektör? 1-Oto Motor 2-Oto Kaporta 3- Oto Elektrik 4-OtoBoya 5- Oto Cam 6-Oto Bakım Yıkama 7- Diğer.....
22- Neden çalışıyorsun? 1-meslek öğrenmek 2-okuyamamış olmak 3-para kazanmak için 4- ailem istediği için 5-diger.....
23- Çalışmanı kim istedi? 1-kendin 2-annen 3- baban 4-öğretmenin 5-akrabaların 6-diğer.....
24- Yaz çırağı mısın? 1- evet 2-hayır
25- ilk çalışmaya başlama yaşı? :.....
26- Bu işyerinde ne kadar süredir çalışıyorsunuz? :.....
27- işyeri sahibi ile aranızda akrabalık var mı? 1- Hayır 2-Evet (ne düzeyde:.....)
28- Günde kaç saat çalışıyorsunuz? :.....(Sabah Geliş :..... Akşam Çıkış :.....)
29- Haftada kaç gün çalışıyorsunuz?.....
30- Haftalık ne kadar ücret alıyorsunuz?..... (aylık:.....)
31- işinden/işyerinden ne kadar memnunsun? 1-Az 2-Orta 3-Çok
32- ileride ne iş yapmak istiyorsun? .....
33- Genel olarak beden sağlığını nasıl değerlendiriyorsun? 1-çok kötü 2-kötü 3-orta 4-iyi 5-çok iyi
34- Genel olarak psikolojik sağlığını nasıl değerlendiriyorsun? 1-çok kötü 2-kötü 3-orta 4-iyi 5-çok iyi

EK-2 GENEL SAĞLIK ANKETİ (GSA-12)

Son 1 hafta içinde ruhsal/psikolojik durumunuzda aşağıdaki hallerde değişimi işaretler misiniz?

	Her zamankinden fazla (1)	Her zaman (1)	Her zamankinden az (0)	Hiç yok (0)
1-Kendini baskı altında hissediyor musun?				
2-Endişeler nedeniyle uykusuzluğun var mı?				
3-Yaptığın işe kendini verebiliyor musun?				
4-İşe yaramadığını düşünüyor musun?				
5-Sorunlarla uğraşabilme gücün var mı?				
6- Kendini keyifsiz ve durgun görüyor musun?				
7-Zorlukları halledemeyecek gibi hissediyormusun				
8- Kendini değersiz hissediyor musun?				
9-Günlük işlerden zevk alabiliyor musun?				
10-Karar vermekte zorlanıyor musun?				
11-Kendine karşı güven kaybın var mı?				
12-Kendini mutsuz hissediyor musun?				

EK-3 SAĞLIKLI YAŞAM BİÇİMİ DAVRANIŞLARI ÖLÇEĞİ (SYBDÖ)

Bu ankette şu anki yaşam tarzınız ve alışkanlıklarınız ile ilgili sorular yer almaktadır. Lütfen soruları mümkün olduğu kadar doğru ve eksiksiz yanıtlayınız. Her alışkanlığınızın sıklığını uygun seçeneği daire içine alarak belirtiniz. Hiçbir zaman 1, bazen 2, sık sık 3, düzenli olarak 4 olarak değerlendirilmektedir

		Hiçbir zaman	Bazen	Sık Sık	Düzenli Olarak
1	Bana yakın olan kişilerle endişelerimi ve sorunlarımı tartışırım				
2	Sıvı ve katı yağ, kolesterolü düşük bir diyeti tercih ederim				
3	Doktora ya da bir sağlık görevlisine, vücudumdaki olağandışı belirti ve bulguları anlatırım				
4	Düzenli bir egzersiz programı yaparım				
5	Yeterince uyurum				
6	Olumlu yönde değiştiğimi ve geliştiğimi hissedirim				
7	İnsanları başarıları için takdir ederim				
8	Şekeri ve tatlıyı kısıtlarım				
9	Televizyonda sağlıklı geliştirici programları izler ve bu konularla ilgili kitapları okurum				
10	Haftada en az üç kez 20 dakika ve/veya daha uzun süreli egzersiz yaparım (hızlı yürüyüş, bisiklete binme, aerobik, dans gibi)				
11	Her gün rahatlamak için zaman ayırırım				
12	Yaşamımın bir amacı olduğuna inanırım				
13	İnsanlarla anlamlı ve doyumlu ilişkiler sürdürürüm				
14	Her gün 6-11 öğün ekmek, tahıl, pirinç ve makarna yerim				
15	Sağlık personeline önerilerini anlamak için soru sorarım				
16	Hafif ve orta düzeyde egzersiz yaparım (Örneğin haftada 5 kez ya da daha fazla yürürüm)				
17	Yaşamımda değiştiremeyeceğim şeyleri kabullenirim				
18	Geleceğe umutla bakarım				
19	Yakın arkadaşlarıma zaman ayırırım				
20	Her gün 2-4 öğün meyve yerim				
21	Her zaman gittiğim sağlık personelinin önerileri ile ilgili sorularım olduğunda başka bir sağlık personeline danışırım				
22	Boş zamanlarımda yüzmeye, dans etmeye, bisiklete binmeye gibi eğlendirici fizik aktiviteler yaparım				
23	Uyumadan önce güzel şeyler düşünürüm				
24	Kendimle barışık ve kendimi yeterli hissedirim				
25	Başkalarına ilgi, sevgi ve yakınlık göstermek benim için kolaydır				
26	Her gün 3-5 öğün sebze yerim				
27	Sağlık sorunlarımı sağlık personeline danışırım				
28	Haftada en az üç kere kas güçlendirme egzersizleri yaparım				
29	Stresimi kontrol etmek için uygun yöntemleri kullanırım				
30	Hayatımdaki uzun vadeli amaçlar için çalışırım				
31	Sevdiğim kişilerle kucaklaşıyorum				
32	Her gün 3-4 kez süt, yoğurt veya peynir yerim				
33	Vücudumu fiziksel değişiklikler, tehlikeli bulgular bakımından ayda en az bir kez kontrol ederim				
34	Günlük işler sırasında egzersiz yaparım (ör., yemeğe yürüyerek giderim, asansör yerine merdiven kullanırım, arabamı uzağa park ederim)				
35	İş ve eğlence zamanımı dengelerim				
36	Her gün yapacak değişik ve ilginç şeyler bulurum				
37	Yakın dostlar edinmek için çaba harcarım				
38	Her gün et, tavuk, balık, kuru bakliyat, yumurta, çerez türü gıdalardan 3-4 porsiyon yerim				
39	Kendime nasıl daha iyi bakabileceğim konusunda sağlık personeline danışırım				
40	Egzersiz yaparken nabız ve kalp atışlarımı kontrol ederim				
41	Günde 15-20 dakika gevşeyebilmek, rahatlayabilmek için uygulamalar yaparım				
42	Yaşamımda benim için önemli olan şeylerin farkındayım				
43	Benzer sorunu olan kişilerden destek alırım				
44	Gıda paketlerinin üzerindeki besin, yağ ve sodyum içeriklerini belirleyen etiketleri okurum				
45	Bireysel sağlık bakımı ile ilgili eğitim programlarına katılırım				
46	Kalp atımım hızlanana kadar egzersiz yaparım				
47	Yorulmaktan kendimi korurum				
48	İlahi bir gücün varlığına inanırım				
49	Konuşarak ve uzlaşarak çatışmaları çözerim				
50	Kahvaltı yaparım				
51	Gereksinim duyduğumda başkalarından danışmanlık ve rehberlik alırım				
52	Yeni deneyimlere ve durumlara açığım				

EK-4 ETİK KURUL KARAR FORMU

GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU KARAR FORMU

ARAŞTIRMANIN AÇIK ADI	Organize Sanayi Bölgesinde Çalışan Çocuk İşçilerin Çalışma Koşulları İle Sağlıklı Yaşam Tarzı Davranışlarının Belirlenmesi
VARSA ARAŞTIRMANIN PROTOKOL KODU	123

ETİK KURUL BİLGİLERİ	ETİK KURULUN ADI	Gaziantep Üniversitesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu
	AÇIK ADRESİ:	Gaziantep Üniversitesi Hayvan Deneyleeri Araştırma Merkezi Binası (GAÜNDAM) Klinik Araştırmalar Etik Kurulu 27310 Şehitkamil/Gaziantep
	TELEFON	0342 360 12 00-Dahili 4800
	FAKS	-
	E-POSTA	

BAŞVURU BİLGİLERİ	KOORDİNATÖR/SORUMLU ARAŞTIRMACI UNVANI/ADI/SOYADI	Dr.Öğr.Üyesi Rabia SOHBET			
	KOORDİNATÖR/SORUMLU ARAŞTIRMACININ UZMANLIK ALANI	Halk Sağlığı Hemşireliği			
	KOORDİNATÖR/SORUMLU ARAŞTIRMACININ BULUNDUĞU MERKEZ	Gaziantep Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi/Hemşirelik Bölümü			
	VARSA İDARİ SORUMLU UNVANI/ADI/SOYADI				
	DESTEKLEYİCİ				
	PROJE YÜRÜTÜCÜSÜ UNVANI/ADI/SOYADI (TÜBİTAK vb. gibi kaynaklardan destek alanlar için)				
	DESTEKLEYİCİNİN YASAL TEMSİLCİSİ				
	ARAŞTIRMANIN FAZİ VE TÜRÜ	FAZ 1	☐		
		FAZ 2	☐		
		FAZ 3	☐		
FAZ 4		☐			
Gözlemsel ilaç çalışması		☐			
Tıbbi cihaz klinik araştırması		☐			
In vitro tıbbi tanı cihazları ile yapılan performans değerlendirme çalışmaları		☐			
İlaç dışı klinik araştırma		☒			
ARAŞTIRMAYA KATILAN MERKEZLER	Diğer ise belirtiniz :				
	TEK MERKEZ	☒	ÇOK MERKEZLİ	☐	
	ULUSAL	☒	ULUSLARARASI	☐	

	Belge Adı	Tarihi	Versiyon Numarası	Dili	
DEĞERLENDİRİLEN BELGELER	ARAŞTIRMA PROTOKOLÜ			Türkçe ☐ İngilizce ☐ Diğer ☐	
	BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU			Türkçe ☐ İngilizce ☐ Diğer ☐	
	OLGU RAPOR FORMU			Türkçe ☐ İngilizce ☐ Diğer ☐	
	ARAŞTIRMA BROŞÜRÜ			Türkçe ☐ İngilizce ☐ Diğer ☐	
DEĞERLENDİRİLEN DİĞER BELGELER	Açıklama				
	SİGORTA	☐			
	ARAŞTIRMA BÜTÇESİ	☐			
	BİYOLOJİK MATERİYEL TRANSFER FORMU	☐			
	İLAN	☐			
	YILLIK BİLDİRİM	☐			
	SONUÇ RAPORU	☐			
	GÜVENLİLİK BİLDİRİMLERİ	☐			
DİĞER:	☐				

GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU KARAR FORMU

ARAŞTIRMANIN AÇIK ADI	Organize Sanayi Bölgesinde Çalışan Çocuk İşçilerin Çalışma Koşulları İle Sağlıklı Yaşam Tarzı Davranışlarının Belirlenmesi
VARSA ARAŞTIRMANIN PROTOKOL KODU	123

KARAR BİLGİLERİ	Karar No:2020/123	Tarih: 02.04.2020
	Sorumlu Araştırmacısı Dr.Öğr.Üyesi Rabia SOHBET olan “Organize Sanayi Bölgesinde Çalışan Çocuk İşçilerin Çalışma Koşulları İle Sağlıklı Yaşam Tarzı Davranışlarının Belirlenmesi” başlıklı proje öneri dosyası ile ilgili belgeler incelenmiş olup, etik ve bilimsel sakınca bulunmadığına etik kurul üye tam sayısının çoğunluğu ile karar verilmiştir.	

KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU	
ETİK KURULUN ÇALIŞMA ESASI	İlaç ve Biyolojik Ürünlerin Klinik Araştırmaları Hakkında Yönetmelik İyi Klinik Uygulamaları Kılavuzu
BAŞKANIN UNVANI / ADI / SOYADI:	Prof. Dr.Aysun BARANSEL ISIR

Unvanı/Adı/Soyadı	Uzmanlık Alanı	Kurumu	Cinsiyet		Araştırma ile ilişki		Katılım *	
			E	K	E	H	E	H
Prof. Dr.Aysun BARANSEL ISIR	ADLI TIP	Gaziantep Üniversitesi Tıp Fakültesi	E ☐	K ☒	E ☐	H ☒	E ☐	H ☐
Prof.Dr. Yasemin ZER	MİKROBİYOLOJİ	Gaziantep Üniversitesi Tıp Fakültesi	E ☐	K ☒	E ☐	H ☒	E ☐	H ☐
Prof.Dr.Özlem ALTINDAĞ	FİZİK TEDAVİ ve REHABILITASYON	Gaziantep Üniversitesi Tıp Fakültesi	E ☐	K ☒	E ☐	H ☒	E ☐	H ☐
Prof.Dr.Birgül ÖZÇIRPICI	HALK SAĞLIĞI	Gaziantep Üniversitesi Tıp Fakültesi	E ☐	K ☒	E ☐	H ☒	E ☐	H ☐
Prof.Dr.Muradiye NACAĞ	TIBBİ FARMAKOLOJİ	Gaziantep Üniversitesi Tıp Fakültesi	E ☐	K ☒	E ☐	H ☒	E ☐	H ☐
Prof. Dr. İlker SEÇKİNER	ÜRULOJİ	Gaziantep Üniversitesi Tıp Fakültesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☐	H ☐
Prof. Dr. Mehmet KESKİN	ÇOCUK ENDOKRİNOLOJİ VE METABOLİZMA HASTALIKLARI	Gaziantep Üniversitesi Tıp Fakültesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☐	H ☐
Prof. Dr. Sinan AKBAYRAM	ÇOCUK HEMATOLOJİ ve ONKOLOJİ	Gaziantep Üniversitesi Tıp Fakültesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☐	H ☐
Prof. Dr. Ramazan BAL	FİZYOLOJİ	Gaziantep Üniversitesi Tıp Fakültesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☐	H ☐
Doç. Dr. Umut ELBOĞA	NÜKLEER TIP	Gaziantep Üniversitesi Tıp Fakültesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☐	H ☐
Dr.Öğr.Üyesi Serkan GÜRGÜL	BİYOFİZİK	Gaziantep Üniversitesi Tıp Fakültesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☐	H ☐
Dr.Öğr.Üyesi Eda Didem YALÇIN	AĞIZ DIŞ ve ÇENE RADYOLOJİSİ	Gaziantep Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi	E ☐	K ☒	E ☐	H ☒	E ☐	H ☐
Uzm. Dr. Gönül KARATAŞ DURUSOY	GÖZ HASTALIKLARI	Gaziantep Dr. Ersin Arslan Eğ. Arş. Hast.	E ☐	K ☒	E ☐	H ☒	E ☐	H ☐
Emine Aybüken YILDIRIM	AVUKAT (Hukukçu)	Gaziantep Barosu	E ☐	K ☒	E ☐	H ☒	E ☐	H ☐
Hasan KİCİKOĞLU	OKUL ÖNCESİ ÖĞRETİMİ	Gaziantep Anaokulu	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☐	H ☐

*Toplantıda Bulunma

EK-5 ÖLÇEK İZİNİ

Re: Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları Ölçeği

MELEK NİHAL ESİN 24.04.2020

Alicılar: ben, Yard. v

Merhaba Abdullah

Öncelikle ilgine teşekkür ederim. Senin çalışmanın örneklemini için başka bir ölçeğimiz var. Adölasan sağlıklı yaşam biçimi ölçeği".Bu ölçeği kullanman daha iyi olur. Birlikte çalıştığımız Aysun hanıma da bu maili iletiyorum sana gerekli bilgileri gönderecektir. İyi çalışmalar dilerim

Prof. Dr. M.Nihal Esin

iPhone'umdan gönderildi

(24 Nis 2020 14:54):

Sayın hocam,

Ben Gaziantep Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim dalı Halk Sağlığı Hemşireliği Yüksek lisans programı öğrencisiyim. "**Organize Sanayi Bölgesinde Çalışan Çocuk İşçilerin Çalışma Koşulları İle Sağlıklı Yaşam Tarzı Davranışlarının Belirlenmesi**" adlı yüksek lisans tezim için sizin türkçeye uyarladığınız "**Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları Ölçeği**"ni kullanmak için izninizi talep ediyorum. Ölçek, çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden ve 15-18 yaş arasında olan, amirinden izin alınabilen, iletişim kurulabilen çocuk işçilere uygulanacaktır. Saygılarımla arz ederim.

Abdullah TANIR

Gaziantep Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalı Halk Sağlığı Hemşireliği Yüksek Lisans Programı

Danışman : **Dr. Öğretim Üyesi Rabia SOHBET**

EK-6 VALİLİK İZİNİ

T.C.
GAZİANTEP VALİLİĞİ
İl Yazı İşleri Müdürlüğü

Sayı : 49677225-000-E.24238
Konu : Anket Çalışma İzni (Abdullah Tanır)

22/09/2020

D O S Y A

Gaziantep Üniversitesi Rektörlüğünden alınan 28.08.2020 tarih ve E.14266 sayılı yazı ve ekleri ilişikte gönderilmiştir.

Bilgi ve gereğini rica ederim.

Alper ÇİFÇİ
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek: Yazı ve Ekleri (5 Sayfa)

Dağıtım:

Gereği:

Gaziantep İl Emniyet Müdürlüğüne
Gaziantep Sanayi ve Teknoloji İl
Müdürlüğüne

Gaziantep Esnaf ve Sanatkarlar Odaları
Birliği Başkanlığına

Bilgi:

ÜNİVERSİTELER
(Gaziantep Üniversitesi Rektörlüğüne)

22/09/2020 V.H.K.İ : Makbule ÖZTÜRK

22/09/2020 İl Yazı İşleri Müdürü : Birgül ANTEPLİOĞLU

9.ÖZGEÇMİŞ

İlköğretim ve ortaokulu Şanlıurfa Ertuğrul Gazi İlköğretim okulunda okudu.

2009 yılında Şanlıurfa Tes-İş Anadolu Lisesine başladı ve 2013 yılında mezun oldu.

2017 Yılında Gaziantep Üniv. Sağ. Bil. Fak. Hemşirelik Bölümü'nden mezun oldu.

2017 Kasım ayında Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sağlık Uygulama ve Araştırma Hastanesi'nde Kalp Damar Cerrahi Yoğun Bakımı'nda Hemşire olarak işe başladı.

2019 yılında Gaziantep Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalı Halk Sağlığı Hemşireliği Yüksek Lisans Programı'na başladı.

2020 yılında Şubat Ayında Gaziantep Şehitkamil Devlet Hastanesi'nde Anestezi Yoğun Bakım hemşiresi olarak görevine devam etti.

2021 Yılında Diyarbakır Gazi Yaşargil Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nden Yoğun Bakım Hemşireliği Sertifikası aldı.

Sağlık Çalışanları Hak ve Mücadele Derneği üyesidir.

Gaziantep Şehitkamil Devlet Hastanesi'nde Cerrahi Yoğun Bakım Hemşiresi olarak çalışmaya devam etmektedir.

Evli ve iyi derecede Arapça bilmektedir.

Akademik Çalışmalar

1. Tanır A., Sohbet R.: Organize Sanayi Bölgesinde Çalışan Çocuk İşçilerin Çalışma Koşulları ile Sağlıklı Yaşam Tarzı Davranışlarının Belirlenmesi, (Özet), 3. Uluslararası Lisansüstü Çalışmalar Kongresi, 14-17 Haziran 2023, Online

2. Tanır A., Sohbet R.: Organize Sanayi Bölgesinde Çalışan Çocuk İşçilerin Çalışma Koşulları ile Sağlıklı Yaşam Tarzı Davranışlarının Belirlenmesi, (Özet), 13. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Kongresi, 29-30 Haziran, Paris